

Tematiskais plānojums

LIELVĀRDES PILSĒTAS
LĀČPLĒŠA APKAIMES
ATTĪSTĪBAS UN APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS

Pirmā daļa

Dabas pieminekļa
aizsargājamo dendroloģisko stādījumu

“Lielvārdes parks”

rekonstrukcijas projekts
Lāčplēša apkaimes kontekstā

Pasūtītājs: Lielvārdes novada dome

Izpildītājs: SIA LABIE KOKI projekti

2018-2019

Tematiskā plānojuma un rekonstrukcijas projekta izstrādē iesaistītie eksperti:

Lauma Garkalne, ainavu arhitekte (sērija PD A, Nr. 0166); arhitektūras maģistra grāds ainavu arhitektūrā (sērija MD C, Nr. 0158);

Arita Trimalniece, ainavu arhitekte (sērija PD E, Nr. 0723); arhitektūras maģistra grāds ainavu arhitektūrā (sērija MD E, Nr. 0540), profesionālais maģistrs vides aizsardzībā un vides inženiera kvalifikācija (sērija PD E, Nr. 3279);

Indra Ledaine-Vītoliņa, ainavu arhitekte, arhitektūras maģistra grāds ainavu arhitektūrā (sērija MD C, Nr. 0346);

Maija Medne, Latvijā kvalificēta arboriste – kokkope (apliecības sērija KAB Nr. 068981), bioloģe, LR sertificēta sugu un biotopu jomas eksperte (sertifikāta Nr. 102), Latvijas Dendrologu biedrības sertificēta dendroloģe (sertifikāta Nr. 011);

Andris Avotiņš, LR sertificēts sugu un biotopu jomas eksperts (sertifikāta Nr. 101);

Laura Mazule, Latvijā kvalificēta arboriste – kokkope (apliecības sērija KAB Nr. 085273), Latvijas Kokkopju - Arboristu biedrības valdes locekle; profesionālais maģistrs vides aizsardzībā un vides inženiera kvalifikācija, (sērija PD E, Nr. 3275), ainavu arhitekte (sērija PD E, Nr. 1711);

Daiga Strēle, Latvijā kvalificēta dārzniece (apliecības sērija KAB Nr. 078039) un Eiropas Arboristu Padomes (EAC) sertificēta arboriste (sertifikāta Nr. ID 004737);

Anna Karlsona, LLU vides un būvzinātņu fakultātes ainavu arhitektūras studente.

Saturs

Ievads.....	6
1. Normatīvo aktu apskats.....	7
1.1. Vietējās pašvaldības attīstības plānošanas dokumenti un saistošie noteikumi	7
1.2. Ministru kabineta noteikumi	9
1.3. Latvijas Republikas likumi	11
1.4. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās prasības	13
2. Teritorijas apraksts	15
2.1. Novietojums un fiziski ģeogrāfiskais raksturojums	15
2.2. Zemes vienību raksturojums un piederība	16
2.3. Vēsturiskā attīstība	17
3. Teritorijas novērtējums	25
3.1. Dendroloģisko stādījumu raksturojums.....	26
3.2. Ainavas analīze.....	31
3.3. Esošo infrastruktūras objektu un labiekārtojuma novērtējums.....	33
3.4. Kultūrvēstures telpas un kultūrvēsturisko objektu novērtējums.....	34
3.5. Dabas vērtību raksturojums.....	35
4. Teritorijas ilgtermiņa saglabāšanas un attīstības virzieni.....	39
4.1. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un kopšana	39
4.2. Rekreācija.....	39
4.3. Izglītība	39
4.4. Bioloģiskā daudzveidība.....	39
4.5. Efektīva apsaimniekošana.....	39
5. Apsaimniekošanas pasākumi.....	40
5.1. Perspektīvais teritorijas zonējums.....	40
5.2. Labiekārtojuma priekšlikums	41
5.3. Dabas vērtību apsaimniekošana	46
5.4. Koku un krūmu kopšana, skatu veidošana	48
5.5. Zemsedzes kopšana	49
5.6. Jaunu stādījumu ierīkošana	49
5.7. Kopšanas darbu apraksts	50
6. Rekomendācijas rekonstrukcijas projekta ieviešanai dabā.....	53
Bibliogrāfija.....	54

Attēlu saraksts	57
Pielikumi	59

Ievads

Valsts nozīmes dabas pieminekļa – dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" rekonstrukcijas projekts sagatavots, pamatojoties uz 2018. gada 5.jūlijā noslēgto līgumu Nr. LNP10.1-6/18/135 starp Lielvārdes novada pašvaldību un SIA "LABIE KOKI projekti". Šī līguma ietvaros paredzēts izstrādāt tematisko plānojumu "Lielvārdes pilsētas Lāčplēša apkaimes attīstības un apsaimniekošanas plāns", kura sastāvā iekļauts dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" rekonstrukcijas projekts.

Rekonstrukcijas projekts sastāv no 6 nodaļām, kas ietver 25 attēlus un 2 tabulas.

Pirmajā nodaļā apskatīti normatīvie akti, kas nosaka stādījumu aizsardzības statusu un regulē to darbību. Otrajā nodaļā raksturota teritorijas atrašanās vieta, vēsturiskā attīstība un zemes vienību piederība. Trešajā nodaļā analizētas dendroloģisko stādījumu ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības, dots dendroloģisko un dabas vērtību raksturojums un novērtējums, apskatīts esošais labiekārtojums un infrastruktūras objekti. Ceturtajā nodaļā definēti teritorijas ilgtermiņa saglabāšanas un attīstības virzieni. Piektajā nodaļā aprakstīti teritorijas apsaimniekošanas pasākumi - labiekārtojuma priekšlikums, perspektīvais funkcionālais zonējums, dabas vērtību apsaimniekošana, koku, krūmu un zemsedzes kopšana, skatu veidošana, jaunu stādījumu ierīkošana. Sestajā nodaļā dotas rekomendācijas rekonstrukcijas projekta ieviešanai dabā.

Rekonstrukcijas projekts sagatavots uz 59 lapām un tam ir 13 pielikumi:

Pielikums Nr.1. Ekspertes Maijas Mednes atzinums Nr.MM102/26 uz 9 lapām ar 3 pielikumiem;

Pielikums Nr. 2. Eksperta Andra Avotiņa atzinums Nr.03.06.2019 uz 6 lapām ar 3 pielikumiem;

Pielikums Nr. 3. Koku inventarizācija (skatīt kā atsevišķu sējumu) uz 53 lapām;

Pielikums Nr. 4. Koku inventarizācija (skatīt kā atsevišķu sējumu) uz 240 lapām;

Pielikums Nr. 5. Ainavu analīze uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 6. Teritorijas vērtības uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 7. Esošo labiekārtojuma elementu analīze uz 5 lapām;

Pielikums Nr. 8. Labiekārtojuma elementu priekšlikums uz 24 lapām;

Pielikums Nr. 9. Esošais funkcionālais zonējums uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 10. Perspektīvais funkcionālais zonējums uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 11. Labiekārtojuma konceptuāls priekšlikums uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 12. Zemsedzes kopšanas un pļaušanas plāns uz 1 lapas;

Pielikums Nr. 13. Koku kopšanas un skatu veidošanas plāns uz 1 lapas.

1. Normatīvo aktu apskats

Šajā nodaļā apskatīti normatīvie akti, kas ietekmē projekta teritorijas attīstību (Latvijas Republikas likumi, Ministru kabineta noteikumi, konkrētās pašvaldības saistošie noteikumi, īpašumtiesības, apgrūtinājumi, teritorijā esošās inženierbūves, inženiertīkli un to aizsargjoslas utml.). Saistošas ir arī valsts mēroga stratēģijas, kas ietekmē kopējās plānošanas prioritātes.

1.1. Vietējās pašvaldības attīstības plānošanas dokumenti un saistošie noteikumi

1.1.1. Lielvārdes novada ilgtermiņa attīstības stratēģija 2013.-2030. gadam

Attīstības stratēģijā iezīmēta novada vīzija, kur kā viena no ilgtermiņa prioritātēm minēta moderna pilsētlauku vide ar kvalitatīvu un ilgtspējīgu dzīves un atpūtas telpu. Lielvārdes parks šeit ir atzīmēts kā nozīmīgs Lielvārdes pilsētas resurss un kultūrvēsturiska vērtība ar populāriem skatu punktiem, kas jāapsaimnieko un jāattīsta kā ilgtermiņa vērtība ar kultūrvēsturisku, ekoloģisku, ainavisku un rekreācijas nozīmi. Stratēģijā uzsvērts, ka aizsargājamajām dabas un ainaviskajām teritorijām jāizvirza īpaši apsaimniekošanas un attīstības nosacījumi. Dokumentā iestrādātas vadlīnijas dabas, t.sk. īpaši aizsargājamo, kultūrvēsturiski un ainaviski nozīmīgo teritoriju plānošanai un attīstībai. Starp tām uz Lielvārdes parku attiecināmas:

- *īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās kā prioritāte noteikta dabas un vides aizsardzība, bet, ievērojot šīm teritorijām normatīvajos aktos un dabas aizsardzības plānos noteiktās prasības, teritorijā atļauta videi draudzīga tūrisma, rekreācijas u.c. saimnieciskās darbības attīstība;*
- *tūrisma un rekreācijas infrastruktūras attīstība un modernizācija, t.sk. publiski pieejamu tūrisma un izziņas objektu - taku, veloceliņu maršrutu, skatu torņu, telšu vietu, laivu piestātņu un jahtu ostu, stāvlaukumu, apmeklētāju centru (kempingu), informācijas centru, pakalpojumu sniegšanas tīklu, u.c. attīstība;*
- *ainavu izpēte un analīze, lai ar konkrētām rīcībām risinātu jautājumus par ainavu veidošanu Daugavas un Ogres krastmalas posmos, atverot skatus no upes (sauszemes siluets un dominantes) un uz upi (skatu leņķi un perspektīvas) [10].*

1.1.2. Lielvārdes novada teritorijas plānojums 2016. – 2027. gadam

Teritorijas plānojums ir vietējās pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, tajā skaitā funkcionālais zonējums, publiskā infrastruktūra, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, kā arī citi teritorijas izmantošanas nosacījumi.

Plānojuma funkcionālajā zonējumā Lielvārdes parks attēlots kā dabas apstādījumu teritorija, kurā atrodas divi aizsargājami kultūras pieminekļi – valsts nozīmes piemineklis Lielvārdes pilskalns un viduslaiku pils (Nr.1843) un vietējas nozīmes piemineklis Lielvārdes pilsdrupas (Nr.8247). Zonējumā iestrādāta arī dendroloģisko stādījumu robeža.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi paredz prasības teritorijas labiekārtojumam (apgaismes ķermeņiem, ārtelpas elementiem, apstādījumiem, žogiem). Lielvārdes parkam ir saistošas prasības krasta erozijas skartajās teritorijās, dabas un apstādījumu teritorijās, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijās [12].

1.1.3. Lielvārdes pilsētas apstādījumu koncepcija

Apstādījumu koncepcija izstrādāta 2006.gadā un tai ir rekomendējošs raksturs. Koncepcijas 15. pielikuma lapā noteikts, ka kultūrvēsturiskie, īpaši aizsargājami objekti un teritorijas saudzējamas un saglabājamās neskartas, vadoties pēc Lielvārdes attīstības plāna un apbūves noteikumiem [13].

1.1.4. 2016. gada 29. jūnija saistošie noteikumi "Par koku ciršanu ārpus meža Lielvārdes novada administratīvajā teritorijā "

Normatīvā noteikta publiskās apspriešanas procedūras kārtība un gadījumi, kad tā rīkojama.

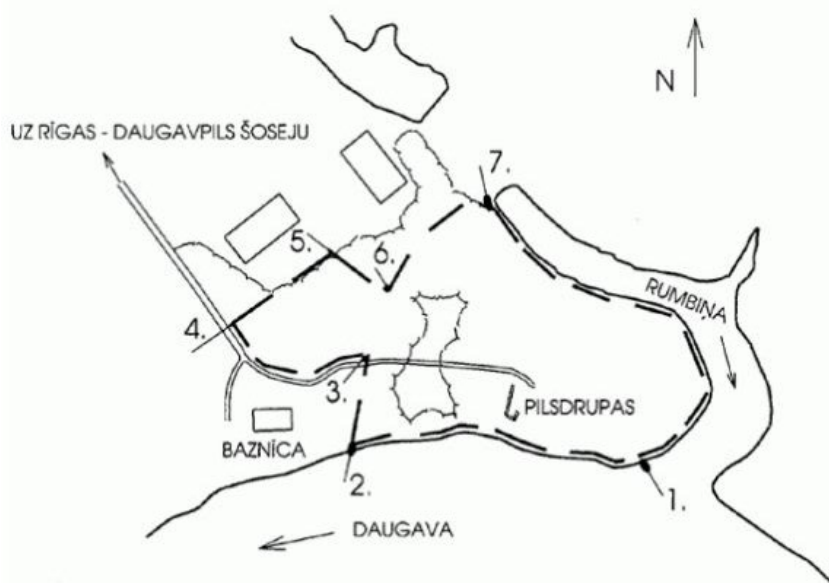
Publiskās apspriešanas procedūru rīko:

- ja koks atrodas: teritorijā, kurā atrodas kultūras pieminekļi un tās aizsargjoslā;
- parkā un alejā (arī tad, ja tā atrodas ielu zemes nodalījuma joslā);
- teritorijā, kurai ir jāizstrādā detālplānojums atbilstoši Lielvārdes novada pašvaldības teritorijas plānojumam [18].

1.2. Ministru kabineta noteikumi

1.2.1. Ministru kabineta 2001. gada 20. marta noteikumi Nr. 131 "Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem"

Noteikumi nosaka 89 šādus dabas pieminekļus – aizsargājamus dendroloģiskos stādījumus. Ar šiem noteikumiem Lielvārdes parkam piešķirts dabas pieminekļa un aizsargājamo dendroloģisko stādījumu statuss. Šo noteikumu 57. pielikumā pievienota Lielvārdes parka shēma un robežu apraksts (sk.attēlu Nr.1 un tabulu Nr.1) [14].

MĒROGS 1:5000

1.Attēls. Dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" shēma.

N.p.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta
Lielvārdes novads. Lielvārdes pilsēta ar lauku teritoriju		
1.	1-2	Pa Daugavas krastu
2.	2-3	Pa gravu uz ziemeļiem līdz tiltiņam
3.	3-4	130 m pa ceļu uz rietumiem un ziemeļiem
4.	4-5	100m uz ziemeļaustrumiem pa evaņģēliski luteriskās draudzes zemes robežu
5.	5-6	50m uz dienvidaustrumiem pa evaņģēliski luteriskās draudzes zemes robežu
6.	6-7	Uz ziemeļaustrumiem pa gravu
7.	7-1	Pa Rumbiņas upīti līdz sākumpunktam

1. Tabula. Lielvārdes parka robežu apraksts [14].

1.2.2. Ministru kabineta 2000. gada 14. novembra noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"

Šajos noteikumos definētas īpaši aizsargājamās sugas (sugu saraksts pievienots noteikumu 1.pielikumā) un ierobežoti izmantojamās īpaši aizsargājamās sugas [15].

1.2.3. Ministru kabineta 2003. gada 26.augusta noteikumi Nr. 474 "Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu"

Noteikumi nosaka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu un restaurāciju, kā arī kārtību, kādā tiek piešķirts vidi degradējoša objekta statuss [19].

1.2.4. Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi"

Noteikumi nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību, tajā skaitā pieļaujamos un aizliegtos darbību veidus aizsargājamās teritorijās, kā arī aizsargājamo teritoriju apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās izveidošanas un lietošanas kārtību.

Noteikumi paredz dendroloģisko stādījumu apsaimniekošanas nosacījumus un aizsargājamās teritorijās aizliegtās darbības ar konkrētiem izņēmumiem:

- nosaka, ka aizsargājami dendroloģiskie stādījumi ir izņēmums, un tajos drīkst izmantot citzemju sugas meža atjaunošanā un ieaudzēšanā.

Noteikumu 8. nodaļā atrunāts, kādas darbības ir aizliegtas dabas pieminekļa teritorijā:

- veikt darbības, kuru dēļ tiek bojāts vai iznīcināts dabas pieminekļis vai mazināta tā dabiskā estētiskā, ekoloģiskā un kultūrvēsturiskā vērtība;
- iegūt derīgos izrakteņus, izņemot pazemes ūdens ieguvī personiskām vajadzībām;
- aizliegts: mainīt zemes lietošanas kategoriju, izņemot zemes lietošanas kategorijas maiņu aizsargājamajos dendroloģiskajos stādījumos saskaņā ar normatīvajiem aktiem par parku ierīkošanu un apsaimniekošanu;
- aizliegts kurināt ugunsgrākus ārpus speciāli ierīkotām vietām.

Noteikumu 8.3. apakšnodaļa (48., 49., 50., 51. punkts) nosaka, ka pēc Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas atļauts:

- bīstamos kokus atļauts nocirst (novākt), ja nav citu iespēju novērst bīstamu situāciju (piemēram, apzāgēt zarus, izveidot atbalstus, izvietot norobežojošās barjeras un braukšanas ātrumu ierobežojošās zīmes);
- koku ciršana un dendroloģisko stādījumu atjaunošana atļauta saskaņā ar aizsargājamo dendroloģisko stādījumu rekonstrukcijas projektu;
- aizsargājamo dendroloģisko stādījumu teritorijā pieļaujama infrastruktūras vai inženierkomunikāciju izbūve vai atjaunošana, kā arī ēku rekonstrukcija [8].

1.2.5. Ministru kabineta 2012. gada 2.maija noteikumi Nr. 309. "Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža"

Noteikumi nosaka kārtību koku ciršanai ārpus meža, metodiku zaudējumu aprēķināšanai par koku ciršanu pilsētas un ciema teritorijā, kā arī gadījumus, kad zaudējumu atlīdzība netiek noteikta [16].

1.2.6. Ministru kabineta 2017. gada 20.jūnija noteikumi Nr. 350 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu"

Noteikumi nosaka īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu, kā arī īpaši aizsargājamās meža, krūmāju un purvu biotopus raksturojošās pazīmes. Saraksts ar piezīmēm pievienots šo noteikumu pielikumā [20].

1.3. Latvijas Republikas likumi

1.3.1. Likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"

Likums definē īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmas pamatprincipus, to veidošanas kārtību un pastāvēšanas nodrošinājumu, pārvaldes, stāvokļa kontroles un uzskaites kārtību, kā arī valsts, starptautisko, reģionālo un privāto interešu savienojamību īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanā, saglabāšanā, uzturēšanā un aizsardzībā.

Likuma 6. pants nosaka, ka "dabas pieminekļi ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi: aizsargājami koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība".

Likums nosaka vispārīgus apsaimniekošanas noteikumus. 26. pants par aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas organizēšanu nosaka, ka „nepieciešamo saimniecisko pasākumu veikšanai aizsargājamās teritorijās likumā noteiktajā kārtībā var izveidot

biedrības un nodibinājumus. Vietējās pašvaldības var finansēt un veikt savā administratīvajā teritorijā esošo aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu. Biedrības, nodibinājumi un pašvaldības par plānotajiem apsaimniekošanas pasākumiem informē Dabas aizsardzības pārvaldi" [26].

1.3.2. Aizsargjoslu likums

Likuma mērķis ir noteikt aizsargjoslu veidus un to funkcijas, aizsargjoslu izveidošanas, grozīšanas un likvidēšanas pamatprincipus, aizsargjoslu uzturēšanas un stāvokļa kontroles kārtību un saimnieciskās darbības aprobežojumus aizsargjoslās [7].

1.3.3. Sugu un biotopu aizsardzības likums

Likuma mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu Latvijā, saglabājot Latvijai raksturīgo faunu, floru un biotopus, regulēt sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, veicināt populāciju un biotopu saglabāšanu atbilstoši ekonomiskajiem un sociālajiem priekšnoteikumiem, kultūrvēsturiskajām tradīcijām, kā arī regulēt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu noteikšanas kārtību. Likums definē valsts pārvaldes un institūciju kompetenci, zemes īpašnieku un pastāvīgo lietotāju pienākumus un tiesības sugu un biotopu aizsardzībā, nosaka nepieciešamību veikt sugu un biotopu monitoringu [29].

1.3.4. Vides aizsardzības likums

Likuma mērķis ir veicināt ilgtspējīgu attīstību vides aizsardzības jomā, kā arī radīt un nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu. Tās uzdevumi ir saglabāt, aizsargāt un uzlabot vides kvalitāti, saglabāt bioloģisko daudzveidību, veicināt dabas resursu un enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu, nodrošināt sabiedrības līdzdalību ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā, kā arī nodrošināt sabiedrībai iespēju brīvi saņemt vides informāciju. Likums piemērojams saistībā ar kontroli vides aizsardzības jomā un resursu izmantošanu, iedzīvotāju tiesībām un pienākumiem vides aizsardzības jomā [32].

1.3.5. Teritorijas attīstības plānošanas likums

Likuma mērķis ir panākt, lai teritorijas attīstība tiek plānota, paaugstinot dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantojot teritoriju un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku. Teritorijas plānošanas viens no uzdevumiem ir saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ainavas un bioloģisko daudzveidību, kā arī paaugstināt kultūrainavas un apdzīvoto vietu kvalitāti [31].

1.4. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās prasības

1.4.1. Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, veicot dabisko biotopu, faunas un floras aizsardzību. Direktīva paredz, ka katrai dalībvalstij ir jāizveido aizsargājamo dabas teritoriju tīkls (saukts par NATURA 2000), kas nodrošinātu direktīvu pielikumos minēto sugu un biotopu adekvātu aizsardzību un saglabātu vai atjaunotu labvēlīgu aizsardzības stāvokli dabiskās izplatības areālā. Ja dendroloģiskais stādījums ir nozīmīgs kādas sugas dzīvotnes aizsardzībai, to var rosināt noteikt kā Natura 2000 teritoriju [24].

1.4.2. Likums "Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību"

Ar šo likumu tika pieņemta un apstiprināta konvencija par bioloģisko daudzveidību Latvijā. Konvencijas uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana [22].

1.4.3. Likums "Par 1979. gada Bernes Konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu"

Ar šo likumu tika pieņemta un apstiprināta konvencija par dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu Latvijā. Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un arī veicināt šādu sadarbību [21].

1.4.4. Likums "Par Konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību"

Ar šo likumu tiek pieņemta un apstiprināta 1972. gada Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. Konvencijā tiek skaidroti jēdzieni "kultūras mantojums" un "dabas mantojums", kā arī skaidrota nepieciešamība aizsargāt unikālas kultūras un dabas vērtības [29].

1.4.5. Likums "Par 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem"

Ar šo likumu tika pieņemta un apstiprināta Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas 1998. gada 25.jūnija Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem Latvijā. Tas ir jauna veida starptautisks līgums, kurš sasaista vides tiesības ar cilvēka tiesībām. Orhūsas konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu attiecības saistībā ar vides jautājumiem, sevišķi pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs [23].

1.4.6. Likums "Par Eiropas ainavu konvenciju"

Ar šo likumu tika pieņemta un apstiprināta Eiropas ainavu konvencija. Konvencijas mērķi ir veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā. Konvencija attiecas uz visām pušu teritorijām un ietver dabiskās, kā arī lauku, urbānās un piepilsētu teritorijas. Tā ietver sauszemes un jūras teritorijas, un iekšējos ūdeņus. Tā attiecas uz ainavām, kuras var uzskatīt par izcilām, tāpat kā uz ikdienišķām vai degradētām ainavām. Latvijā ir izstrādāts un 2007.gada 29.martā Saeimā pieņemts Likums par Eiropas ainavu konvenciju, ar kuru tā tiek pieņemta un apstiprināta [25].

1.4.7. Eiropas Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību

Direktīva attiecas uz visu savvaļas putnu sugu aizsardzību, kas sastopamas dalībvalstu teritorijā. Direktīva nosaka šo sugu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, un to izmantošanas normas. Direktīva attiecas uz putniem, putnu olām, putnu ligzdām un putnu dzīvotnēm. Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai uzturētu šo sugu populācijas tādā līmenī, kas, pirmkārt, atbilst ekoloģijas, zinātnes un kultūras prasībām, tajā pašā laikā ņemot vērā saimnieciskās un rekreatīvās prasības, vai, lai tuvinātu šo sugu populācijas minētajam līmenim. Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai pietiekamā mērā saglabātu, uzturētu vai atjaunotu visu šo putnu sugu dzīvotņu daudzveidību un teritoriju. Dendroloģiskajos stādījumos dažādi koku ciršanas vai kopšanas, kā arī dažādi infrastruktūras izveides projekti būtu jāveic ārpus putnu ligzdošanas laika, samazinot negatīvo ietekmi uz putnu sugām [28].

2. Teritorijas apraksts

Šajā nodaļā apskatīta dendroloģisko stādījumu atrašanās vieta Lāčplēša apkaimes kontekstā, definētas rekonstrukcijas projektā ietvertās zemes vienības ar kadastra numuriem, dots fiziski ģeogrāfiskais vietas raksturojums, kā arī aprakstīta Lāčplēša apkaimes teritorijas attīstības vēsture.

2.1. Novietojums un fiziski ģeogrāfiskais raksturojums

Aizsargājami dendroloģiskie stādījumi "Lielvārdes parks" atrodas Lielvārdes pilsētas DA daļā, Daugavas labajā krastā. Kopējā platība – nepilni 4ha.

Lielvārdes novads savukārt atrodas Latvijas centrālajā daļā, Vidzemes dienvidrietumos, Daugavas labajā krastā, Rīgas plānošanas reģionā.

Lielvārdes dienvidu daļa pie Daugavas krasta atrodas 31 – 33 m virs jūras līmeņa. Lielvārdes novads atrodas Viduslatvijas nolaidenuma DA daļā un Lejasdaugavas senlejā. Lejasdaugavas senleja ir sekla kanjonveida ieleja ar diviem stāviem, no kuriem apakšējo veidojusi Daugava, bet augšējo, vairākus kilometrus plato senleju – liela ledāju kušanas ūdeņu straume, kas pastāvēja ledus laikmeta beigū posmā. Augšējā stāva krasta terase Lielvārdes novadā ir 6 – 20 m augsta, lēzena un nav izteikta. Apakšējā stāva terase ir 10 – 30 m augsta, daudzviet veidojot ainaviskus stāvkrastus. Daugavas un tās sāngravu krastos vietām izveidojušies zemi augšdevona Daugavas svītas dolomītu un dolomītmerģeļu atsegumi, Lielvārdes pilsētā veidojot izteiksmīgo Rumbiņas ūdenskritumu. Novada teritoriju klāj kvartāra periodā veidojusies morēna un aluviālie – upju veidotie nogulumi. Daugavas senlejā kvartāra iežu segas biezums nepārsniedz dažus metrus. Novada ziemeļu daļā kvartāra nogulumi sasniedz 10 – 40 m biezumu. Zem kvartāra iežiem iegūļ pamatieži, kuru augšpusē atrodas augšdevona Katlešu, Daugavas un Ogres svītu ieži – galvenokārt dolomīti un dolomītmerģeļi, arī karbonātiski māli un smilšakmeņi. Ģeomorfoloģiskie procesi novadā kopumā ir tipiski pārējai Latvijai un tiem nav raksturīga būtiska ietekme uz saimniecisko dzīvi. Ķeguma HES ūdenskrātuves mainīgais līmenis izraisa Daugavas krastu eroziju, kas, galvenokārt, vērojama Lielvārdes pilsētas austrumu daļā. Šī procesa rezultātā noskalota daļa no tādiem vērtīgiem kultūras pieminekļiem, kā Dievu kalns un Lielvārdes pilskalns. Mazākām novada upēm ir raksturīgi plūdi, kas atsevišķos gadījumos izraisa plašāku upju palieņu teritoriju applūšanu. Lielāka mēroga plūdi, ko varētu radīt Daugavas pārplūšana, tika novērsti līdz ar Daugavas HES kaskādes izbūvi.

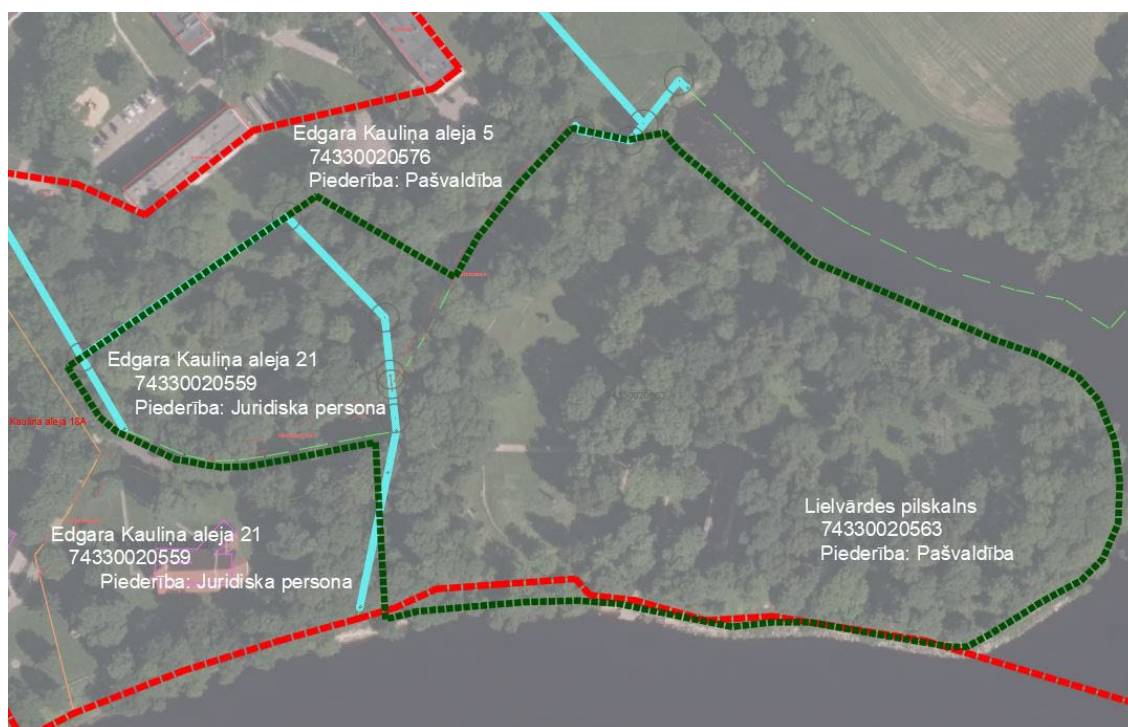
Klimatiskajiem apstākļiem Lielvārdes novadā nav īpašu atšķirību no vidējiem klimatiskajiem apstākļiem Latvijā. Lielvārdes novads atrodas Viduslatvijas klimatiskajā zonā, ko raksturo mēreni silts un samērā sauss klimats. Valdošie vēji ziemā pūš no D – DR, vasarā – no R un ZR. Stipri vēji (virš 15 m/s) ir 10 – 45 dienas gadā. Gada vidējā temperatūra Lielvārdes novadā ir ap 5,6°C, janvārī no -6,1°C līdz -1,2°C, jūlijā no 16°C līdz 19,4°C. Bezsaļa periods pie Daugavas ilgst 130 – 140 dienas, veģetācijas periods ilgst aptuveni 170 – 180 dienas.

Vidējais nokrišņu daudzums gadā ir ap 600 – 780 mm. Vairāk nokrišņu ir pagasta ziemeļu daļā, kur ir lielāki virsmas absolūtie augstumi un pauguraināks reljefs. Aptuveni 117 – 144 dienas gadā ir ar nokrišņiem. Ziemā grunts sasalums smilšmālā sasniedz ap 1 m dziļumu, smiltī un mālsmiltī – līdz 1,2 m. Ledus novada upēs parasti veidojas novembra trešajā nedēļā un iziet marta beigās [10].

2.2. Zemes vienību raksturojums un piederība

Dabas piemineklis aizsargājami dendroloģiskie stādījumi "Lielvārdes parks" ietver sevī šādas teritorijas un to daļas:

- nekustamā īpašuma "Lielvārdes pilskalns" (kad.nr. 74330020563) daļa, Edgara Kauliņa aleja 5 (kad.nr. 74330020576) daļa, Edgara Kauliņa aleja 21A (kad.nr.74330020558) daļa, turpmāk tekstā *Lielvārdes parks*.

2.Attēls. Dendroloģiskos stādījumus veidojošās zemes vienības un to piederība.

Dendroloģisko stādījumu robežas noteiktas un aprakstītas 2001. gada 20. marta Ministru kabineta noteikumu Nr.131 pielikumā Nr. 57 [13]. Šajā normatīvā arī dota dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" nosacīta shēma mērogā 1:500 (sk.attēlu Nr.1. un tabulu Nr.2). Lielvārdes parka robežas tikai daļēji sakrīt ar zemes gabalu kadastrālajām robežām (sk. attēlu Nr.2).

2.3. Vēsturiskā attīstība

Dendroloģisko stādījumu teritorija izvietota vēsturiski senā vietā, kur savulaik atradies lībiešu pilskalns, viduslaiku pils un vēlāk muiža ar tai piederošo saimniecību un ēkām. Vietas vēsture ir piesātināta un bagāta ar liecībām, nostāstiem un līdz mūsdienām saglabājamiem kultūras pieminekļiem. Vēsturiskā attīstība apskatīta ne tikai dendroloģisko stādījumu robežās, bet visai Lāčplēša apkaimei kopumā.

2.3.1. Senākie laiki līdz 17. gs.

Senākā apdzīvotā vieta šajā apkārtnē ir Dievu kalns, saukts arī par Cepures kalnu, Upurkalnu, Taurētāju kalnu un Karātavu kalnu, tas atrodas Rumbiņas upītes kreisajā krastā pie tās ietekas Daugavā. Lielvārdes Dievu kalnu kā pilskalnu pirmais 1942. gadā aprakstīja K. Rozītis.

Arheoloģiskie izrakumi Dievu kalnā liecina, ka baltu ciltis to apdzīvojušas jau I gadu tūkstoši pirms mūsu ēras. To apmetne vairākkārt nopostīta un celta no jauna, bet 7.-9. gs. pie Daugavas jau dzīvojušas lībiešu ciltis [36].

3. Attēls. Dievu kalns pirms krasta stiprināšanas.

4. Attēls. Dievu kalns pēc krasta stiprināšanas 2014. g.

Lielvārde ar nosaukumu *Leenewarde* pirmo reizi rakstos minēta 1201. g. Indriķa hronikā. (Apzīmējumu *Leenewarden* vācieši lietoja līdz 20. gs.sākumam).

No Indriķa hronikas zināms, ka 1201. gadā bīskaps Alberts Daugavas līvu Lielvārdes pilsnovadu piešķīra kā lēni bruņiniekam Danielam Bannerovam, tomēr pilsnovada vecākais turpināja valdīt senajā Lielvārdes līvu pilī. Autines sacelšanās laikā krustneši nodedzināja līvu koka pili. 1213. gadā lietuviešu sirotāji sagūstīja Lielvārdes pilsnovada vecāko Uldeveni, bet Zobenbrāļu ordenis viņu izpirka no gūsta. Vācu bruņinieki novadu pilnībā pakļāva līdz 1212. g. un vēl **pirms 1229. gada bīskapa vasalis Daniels līvu pils vietā uzcēla mūra pili** ar nocietinājuma valni uz zemesraga starp Daugavu un tās pietekas Rumbiņas gravu. Pēc viņa nāves Rīgas bīskaps Nikolajs Lielvārdi 1248. gadā piešķīra Rīgas domkapitulam, bet 1255. gadā atzina to par savu īpašumu. 1262. gadā kaujā pie Lielvārdes žemaiši sakāva ordeņa karaspēku, kura atliekas patvērās pilī. 1361. gadā pili ieņēma un izlaupīja lietuviešu

karaspēks. 14.—15. gadsimtā Lielvārde kļuva par fogtijas centru Rīgas arhibīskapijas t. s. latviešu galā, saglabājot arī arhibīskapijas maizes klēts statusu. 15.gs. sākumā arhibīskaps bija spiests pili ieķīlāt ordenim līdz 1435. gadam.

16. gadsimtā Lielvārdes pilī atradās Antonija brāļu konventa bernardiešu klosteris (1514—1534.g.) un pagalmā tika izbūvēta mūra baznīca. Livonijas kara laikā pils saskaņā ar 1559. gadā noslēgto *pacta protectionis* tika ieķīlāta Polijas karalim un nodota Polijas-Lietuvas karaspēka aizsardzībā, bet 1577. gadā pili un baznīcu nopostīja krievu karaspēks. Pēc 1561. gadā Viļņā noslēgtā līguma Vidzeme (arī Lielvārde) nokļuva Lietuvas-Polijas valdījumā un tika iekļauta Pārdaugavas hercogistē. Kokneses pils revīzijas aktos rakstīts, ka Lielvārdes pilī no 1590. līdz 1599. gadam glabājušās lielgabala lodes, bet poļu vēstures pētījumos pa 1599. gadu minēts, ka Livonijas ordeņa mestri pili daļēji izpostījuši, bet daļu izpostīja un sabojāja Maskavija. Pilī bijuši tikai tukši mūri, kuros neviens nedzīvoja.

Zviedru Vidzemes laikā ģenerālgubernators Nils Asersons Manneršelds pili daļēji atjaunoja 1633. gadā, bet vēlāk viduslaiku celtne netika remontēta un tai blakus izveidojās muižas centrs. No 1792. gada J. K. Broces zīmējuma (sk. attēlu Nr.9) ir redzams, ka celtnei bijuši divi stāvi, bet līdz mūsdienām ir saglabājusies tikai pusotrs stāvs un ir zudusi otrā stāva logu rinda.

1981. gadā veikti arheoloģiskie izrakumi, pilsdrupas iekonservētas 1987. gadā pēc arhitekta G.Erdmaņa projekta. Šobrīd tās ir valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis. Kopš 1997. gada Rembates parkā pie Daugavas mākslinieks Agris Liepiņš no jauna uzcēlis koka pili, kas varētu izskatīties kā Lielvārdes novada virsaiša Uldevenes rezidence [39, 40].

5.Attēls. Pilsdrupas 20.gs. sākumā.

6.Attēls. Pilsdrupas 20.gs. sākumā.

7.Attēls. Pilsdrupas 2018.gada jūlijā.

8.Attēls. Pilsdrupas 2018.gada jūlijā.

2.3.2. Muižas laiki

Kad Lielvārdes pilsnovadā radusies muiža, nav precīzu ziņu. Ir vēstures liecības, ka 17.gs. sākumā muižas centrs atradies priekšpilsētas teritorijā, kur uzceltas koka ēkas un zedeņu žogs. Poļu—zviedru kara laikā (1600—1629) zemniekus iesaistīja abās armijās. 1656. gadā krievu karaspēks ielauzās Vidzemē un ieņēma arī Koknesi un Lielvārdi. Lielvārde bija pakļauta pilnīgai krievu patvaļai un izlaušanās. 1661. gadā Olivā tika noslēgts miera līgums un krievi aizgāja no šejienes. Muižu redukcijas laikā, ja muižas pārvaldītājs nevarēja likumīgi pierādīt īpašuma tiesības, tad lēnis jeb muižas zeme pārgāja valsts īpašumā un zviedru karalis to varēja nodot citam. Arī Lielvārdes muiža kļuva par Zviedrijas valsts īpašumu.

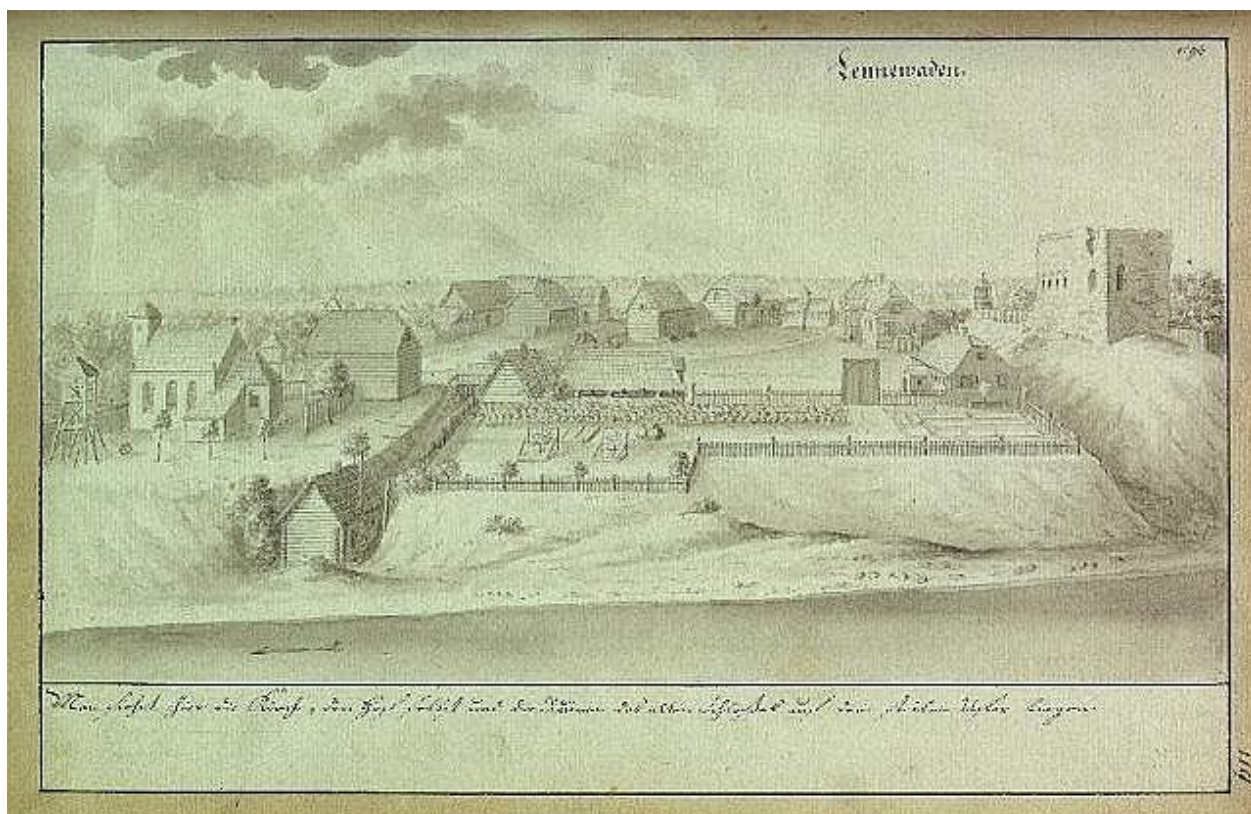
1631. gada 21. jūnijā zviedru karalis Gustavs Ādolfs Štetinā parakstīja lēņu grāmatu, ar kuru Lielvārdes pilsnovadu ar visām muižām piešķīra Zviedrijas sudrabkaltuvju inspektoram Heinriham Mārtinam Vulfam. Viņa vectēvs bija Livonijas ordeņa, pēc tam Rīgas arhibīskapa naudas kaltuves monētu meistars. Šo darbu pārmantoja arī H. M. Vulf, viņa dēls un divi mazbērni. 1646. gadā H. M. Vulfu uzņēma muižnieku kārtā ar uzvārdu Volfenšilds. Pēc Heinriha Martina Volfenšilda nāves Lielvārdes muižu mantoja viņa dēls Benedikts. Ar Benedikta fon Volfenšilda nāvi tiešā Volfenšildu līnija beidzās, un muižu mantoja Benedikta krustēvs Henrihs Erihs fon Volfenšilds, kas muižu novēlēja savam mazdēlam rotminstram Heinriham Gosvinam fon Anrepam, tad to mantoja meita Anna un viņas vīrs Otto Kristofs fon Budbergs. Budbergu dzimtai bija daudzas muižas, tālab viņi Lielvārdi iznomāja. 1827.gadā to rentēja Holsts, tad vēl citi.

Ar 1840. gadu Lielvārdes muižu iekļāja muižniecības apriņķa maršalam Bernhardam fon Vulfam, kas to 1846. gadā par 170 474 rubļiem pārņēma savā īpašumā. Vulfu dzimtai muiža piederēja līdz 1920. gadam [41].

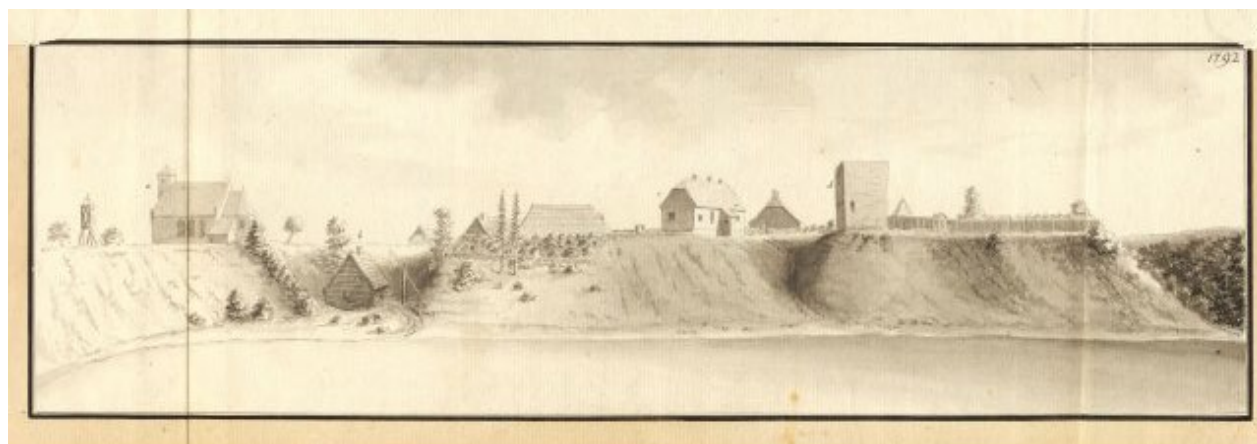
Zviedru valdīšanas laikā 1688.gadā pie Lielvārdes muižas tika nodibināta draudzes skola latviešu bērniem.

Pēc cara Pētera I iebrukuma Ziemeļu kara laikā (1700–1710) Lielvārde nonāca Krievijas impērijas varā. Lielajā mērī 1710. g. Lielvārdē izmira 70% iedzīvotāju [39].

Nozīmīgas liecības par muižas apbūvi 18. gadsimtā sniedz J.K. Broces ilustrācijas (sk. attēlu Nr. 9., Nr.10., Nr.11). Te redzams, ka muižas apbūve koncentrēta Daugavas krastā blakus pilsdrupām. Apbūve ietver dzīvojamo ēku un dažādas guļbaļķu saimniecības ēkas, kā arī pilsdrupas un netālo luterāņu baznīcu. Teritorija ap muižas dzīvojamo ēku nožogota ar koka sētu, te jaušamas arī dārza aprises, maz lielu koku, redzami tikai atsevišķi koki pie baznīcas un Daugavas krastu nogāzēs. Muižā pastāvīgi uzturējies pārvaldnieks ar ģimeni un tās apkārtnē dzīvojuši ap 40 latviešu zemnieki, bet kungi muižā mitinājušies tikai īslaicīgi, tāpēc vecais 17.gadsimta beigu, 18.gadsimta sākuma kungu nams bija neliels. Dārzu pārsvarā veidoja uzturā lietojami sakņaugi un augļu koki [41].

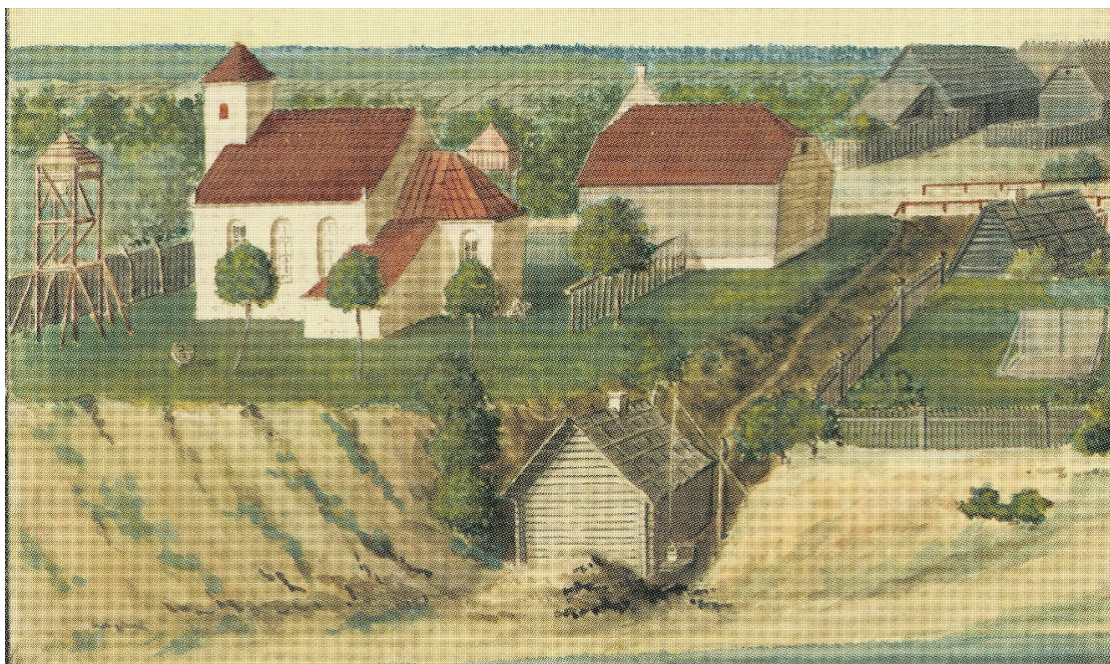

9. Attēls. Lielvārdes bruņinieku pilsdrupas un Lielvārdes muižas kungu māja 1792. gadā (Broces kolekcija).

10. Attēls. Lielvārde (Broces kolekcija, 1792).

18. gs. Broces zīmējumos nevar nepamanīt baznīcu, kas ir viena no muižas apbūves ansambļa sastāvdaļām. Lielvārdes baznīcas draudze pirmoreiz rakstos minēta 1457. gadā, pastāv uzskats, ka pirms mūra baznīcas bijušas vismaz divas koka baznīcas. 1747. gadā uzcēla pirmo mūra baznīcu, 1774. gadā baznīcas tornī iespēra zibens, to atjaunoja 1845. gadā. Pirmā pasaules kara laikā baznīca atradās piefrontes zonā un tika sagrauta. 1932. gadā sagrautās baznīcas vietā tika uzcelta jauna baznīca (arhitekts Pauls Kundziņš), iesvētīta 1934. gadā. Latvijas prezidents Kārlis Ulmanis finansiāli atbalstīja altāra, kanceles un baznīcēnu solu izgatavošanu. Virs altāra izvietota glezna — "Kristus Ģetzemanes dārzā" (Kārlis Miesnieks; 20. gadsimta 30. gadi). 1989. gadā restaurēta altārglezna, baznīcā izremontētas iekšējās [42]. Šobrīd baznīca ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

11. Attēls. Lielvārdes muižas komplekss no Broces kolekcijas.

Broces zīmējumos redzams, ka muižas dzīvojamā ēkai 18. gs. beigās bijis cits novietojums, salīdzinot ar 20. gadsimta attēliem. Muižas pils, kādu to redzam 20. gs. sākuma atklātnēs (sk. attēlu Nr.12 – Nr.19), visticamāk tika būvēta 19. gadsimtā. Šai laikā Latvijas muižu apkārtnē sāk parādīties ainavu parki, kas pretstatā baroka dārzu tendencēm pirmajā vietā liek ainavas dabiskumu, nepieļaujot cirtas koku un krūmu formas, bet ievieš liektas formas pastaigu ceļus. Ja Eiropā aktuāla tendence šai laikā ir veidot mākslīgas pilsdrupas, romantizējot ainavu, tad Baltijā viduslaiku pilsdrupas nav nekāds retums, tā tas ir arī Lielvārdē, kur bruņinieku pils drupas kļūst par muižas apbūves sastāvdaļu. 18. gs. beigās muižās centās ieviest jaunas koku, krūmu un puķu sugas. Ceriņi no siltumnīcām tika stādīti arī parkos. Par nozīmīgu parku sastāvdaļu kļuva Latvijas savvaļas koki – liepas, kļavas, oši, ozoli un egles. Savukārt 19. gs. beigās no Vācijas un citām zemēm Latvijā tiek ievesti mežvīni un tūjas, savukārt no Sibīrijas - baltegles un sorbārijas (šobrīd iekļautas invazīvo augu sugu sarakstā) [4].

20. gadsimta sākumā arhitekts V.L.N. Bokslafs veica Lielvārdes muižas pils pārbūvi pēc barona Artūra fon Vulfa pasūtījuma. Pēc pārbūves tika izbūvēts kolonnu pāru portīks, tā mainot ēkas proporcijas un uzsverot tās vidusdaļu. Īpaši grezns jauninājums bija plašās terases ar balustrādēm upes pusē. Pēc fotogrāfijām (sk. attēlu Nr.12 – Nr.19) redzams, ka tās noaudzētas ar vītenaugiem, kas varētu būt bijis pieclapiņu mežvīns. Terases balustrādes rotāja dekoratīvi trauki ar augiem, tās centrālajā daļā ierīkots neliels dekoratīvs baseins ar ūdensaugiem un izvietoti soliņi ainavas vērošanai. Pie pils D fasādes veidoti ritmiski skujkoku stādījumi (visticamāk tūjas). Pils laukumā bijis skaists rožu dārzs, pa dārzu staigājuši fazāni un citi dekoratīvi putni. Z fasādes pusē bijusi liela zāliena lauce, jādodomā ar piebraucamo ceļu. Aiz lauces redzamas lielas koku grupas un pastaigu celiņš. Skatā no Daugavas pretējā krasta viduslaiku pilsdrupas nav redzamas, tas acīmredzot starp koku grupām saglabātas kā romantiska muižas parka sastāvdaļa.

12.Attēls.Pils Z fasāde, 20.gs.sāk.

13.Attēls.Pils Z fasāde, 20.gs.sāk.

14.Attēls.Pils D fasāde ar terasi un stādījumiem, 20.gs.sāk.

15.Attēls.Terase ar skatu uz Daugavu, 20.gs.sāk.

16.Attēls.Pils Z fasāde ar tiltu pār aizsargrāvi, 20.gs.sāk.

17.Attēls.Skats uz pili, baznīcu no Daugavas otra krasta

18.Attēls. Skats uz pili un baznīcu no Daugavas otra krasta

19.Attēls. Skats no pils D terases uz Daugavu, 20.gs.sāk.

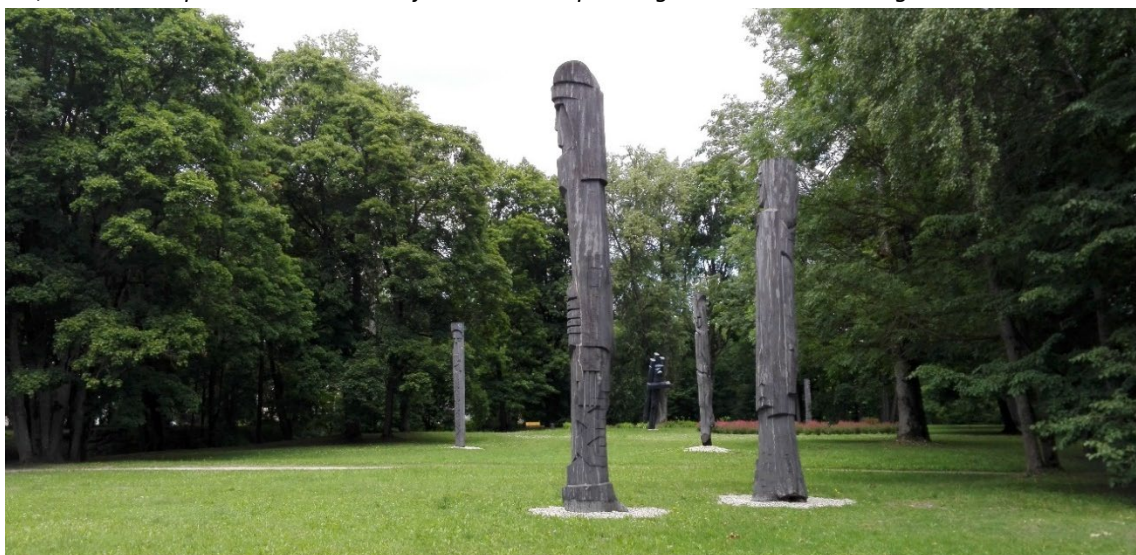
20.Attēls. Lielvārdes baznīca 20.gs. sākumā, pirms I Pasaules kara.

21.Attēls. Atjaunotā baznīca 1934.g.

22.,23.Attēls. Nopostītās muižas dzīvojamās ēkas drupas 20.gadsimta trīsdesmitie gadi.

24.Attēls. Skulptūru dārzs, kādreizējā muižas dzīvojamās ēkas atrašanās vieta 2018.g.

Pirmā Pasaules kara laikā no 1915.-1917.g. muižas ēkas un baznīca tika saspridzinātas, to skaitā arī staļļi un strādnieku māja. Kolhoza laikā drupas nolīdzinātas un uz tām uzcelta parka estrāde, bet bijušajā priekšpils teritorijā 1988. gadā uzstādītas 16 ozolkoka skulptūras - eposa "Lāčplēsis" tēli, to autori ir V.Ansavs, P.Mellis un Ē.Deplers, kuri strādājuši J.Karlova vadībā. Nopostīta un nolīdzināta arī muižnieku kapliča Lielvārdes kapos. Šodien no Lielvārdes muižas saglabājusies tikai klēts, kurā kopš 1970.g. darbojas Andreja Pumpura Lielvārdes muzejs.

Latviešu atmodas laikā 19. gs. 2. pusē Lielvārdē ierosmi savai dzejai guva Andrejs Pumpurs (1841-1902) un Auseklis (1850-1879). Šajā laikā lielvārdieši savāca un nosūtīja Kr. Barona "Latvju dainu" krājumam 6606 tautasdziesmas. 1861. g. pēc dzelzceļa līnijas Rīga-Dvinska (Daugavpils) un Rembates stacijas atklāšanas sāka strauji attīstīties Rembate, kas tagad ir daļa no Lielvārdes pilsētas.

Pirmā pasaules kara laikā, kad Daugava gandrīz trīs gadus bija frontes līnija, Lielvārdi pilnībā nopostīja. 6 km no Daugavas vairs nebija palicis nevienas celtnes ar jumtu. Cilvēki, atgriezušies no bēgļu gaitām, dzīvoja ierakumos un steidzīgi sāka celt mājokļus. 1926. g. nolēma, ka Lielvārdes pagastam jāpievieno Rembates (Ringmundshof) muižas centrs un daļa zemes. Rembates dzelzceļa staciju ap 1934. g. pārdēvēja par Lielvārdes dzelzceļa staciju.

Tragisks novadam atnāca 1941. g. 14. jūnijs, kad no Lielvārdes uz Sibīriju deportēja 42 cilvēkus. Daudzi gāja bojā vācu okupācijas laikā un abās frontes pusēs.

Daļu Lielvārdes teritorijas appludināja Ķeguma (1939. gadā) un Pļaviņu (no 1961. līdz 1966. gadam) ūdenskrātuves. Pēc Ķeguma spēkstacijas ūdenskrātuves izveides zem ūdens pazuda Lielvārdes un Rembates salas[39].

1948. g. Latvijā piespiedu kārtā sāka veidot kolhozus. Tā gada jūnijā nodibināja kolhozu "Lāčplēsis", kura priekšsēdētājs Edgars Kauliņš (1903-1979) pasargāja lielvārdiešus no izvešanas 1949. g. un izveidoja vienu no labākajām kolektīvajām saimniecībām Latvijas PSR. 1950. g. izveidoja Lielvārdes pilsētciematu. Pilsētas statusu Lielvārdes ciemats ieguva 1992. g. 5. martā. Administratīvi teritoriālās reformas rezultātā 2004. g. 16. novembrī Lielvārdes pilsētu ar lauku teritoriju pārveidoja par Lielvārdes novadu [39].

Dendroloģiskie stādījumi "Lielvārdes parks" pēc dabas datu pārvaldības sistēmas "Ozols" datiem izveidoti 1957. gadā. Šis pats avots tos definē kā *"mākslīgi veidotas teritorijas, kas pārstāv dendroloģiskās un kultūrvēsturiskās vērtības un ir piemērotas sabiedrības izglītošanai, atpūtai un audzināšanai"*[37]. Ministru kabineta noteikumi Nr.131 Latvijā šobrīd kopā nosaka 89 aizsargājamus dendroloģiskus stādījumus [13]. Stādījumu teritoriju izmanto tūrismam, izklaidei un izglītībai, rīkojot dažādus pasākumus un svētkus. Lielu daļu apmācītāju piesaista Andreja Pumpura Lielvārdes muzejs.

3. Teritorijas novērtējums

Nodaļā aprakstītas un analizētas dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības, dots dendroloģisko stādījumu raksturojums, izmantojot pašvaldības rīcībā esošo 2018. gada koku inventarizāciju un vērtējumu (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr.4).

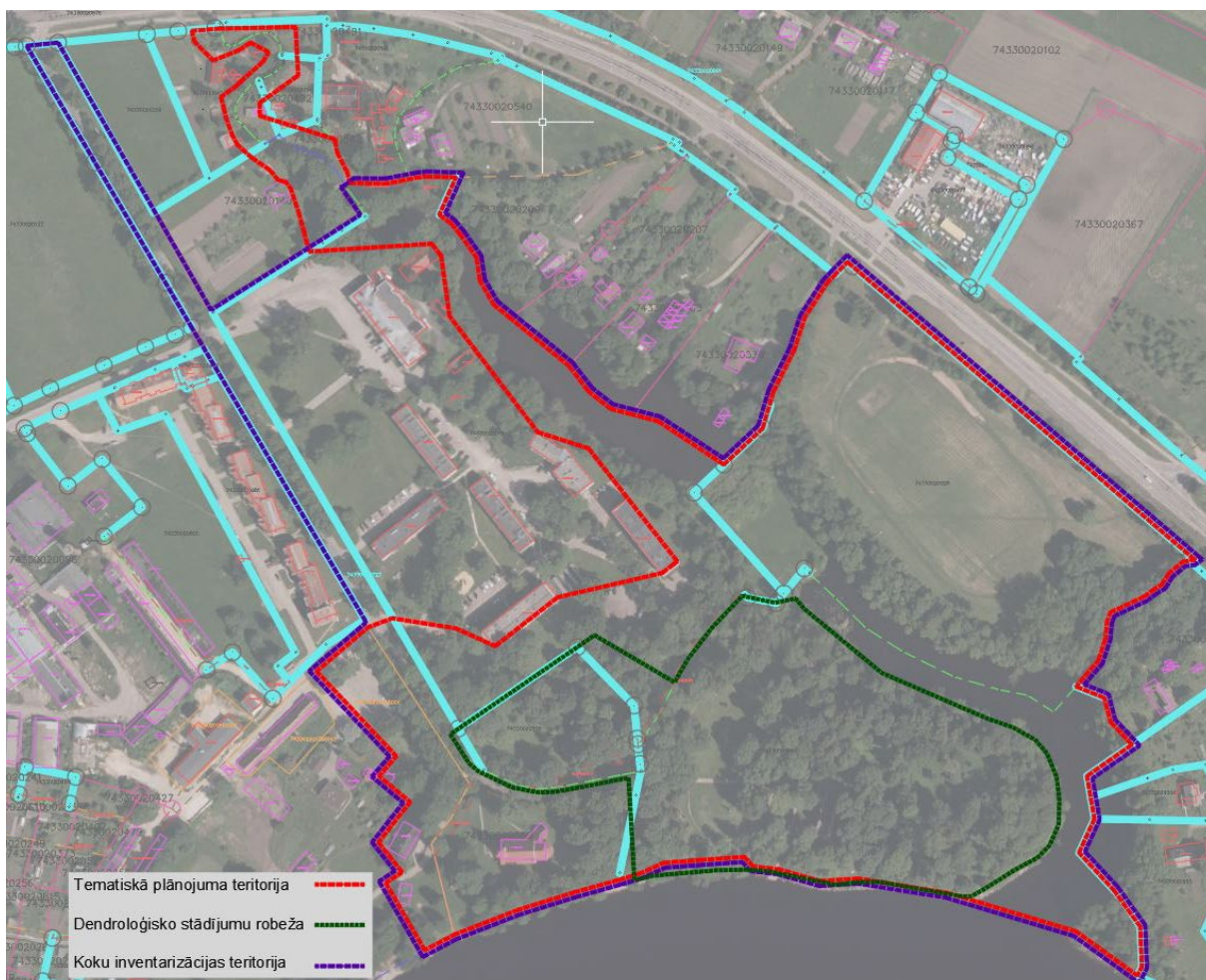
Dabas vērtības analizētas, balstoties uz ekspertes Maija Mednes izstrādāto atzinumu Nr. MM 102/26 (sk. Pielikumu Nr.1), apsekojot teritoriju 2018. gada 22. un 26. augustā, kā arī eksperta Andra Avotiņa atzinumu Nr.03.06.2019 (sk. Pielikumu Nr.2).

Dendroloģisko stādījumu ainava vērtēta pēc vizuāli estētiskajiem kritērijiem, analizējot ainavas kvalitāti, pieejamību un saskatāmību. Ainavas novērtējumā aprakstīta ainavas attīstība, teritorijas pašreizējā un perspektīvā izmantošana, kā arī vēlamā rīcība ainavas estētiskās kvalitātes uzlabošanai. Ainavas telpiskā analīze veikta, apzinot ainaviski vērtīgās teritorijas, nozīmīgos skatu punktus un virzienus, ainavas mezglu punktus, orientierus, šķēršļus un problēmu zonas kontekstā ar apkārtējo vidi.

Stādījumu novērtējums kalpo par pamatojumu dendroloģisko stādījumu iekļaušanai, paplašināšanai vai izslēgšanai no valsts nozīmes īpaši aizsargājamo dendroloģisko stādījumu kategorijas.

3.1. Dendroloģisko stādījumu raksturojums

Koku inventarizāciju Lāčplēša parka apkaimē, Lielvārdē veicis uzņēmums SIA *Labie Koki eksperti* 2018. gada 7. jūlijā un 22. augustā (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr.4.). Kopā novērtēti 1469 koki, daļa no tiem atrodas arī ārpus tematiskā plānojuma teritorijas (sk. attēlu Nr.25.). Tā kā dendroloģisko stādījumu rekonstrukcijas projekts ietver sevī arī stādījumu statusa un robežu izvērtēšanu, tika inventarizēta plašāka teritorija ar kokiem. Novērtējuma rezultāti apkopoti un apskatāmi divos A4 formāta sējumos, kā arī pieejami elektroniskā formātā. Koki numurēti dabā ar plastikāta numuriem pēc vienotas sistēmas, numerācija atspoguļota novērtējuma plānā un tabulās. Koku stāvoklis vērtēts, nosakot vitalitāti, fizisko stāvokli un piešķirot noteiktu vērtības krāsu, un apskatāms pielikumā "Koku novērtējuma tabula".

25.Attēls. Inventarizēto koku teritorija, tematiskā plānojuma un dendroloģisko stādījumu robežas.

Apsēkotajā teritorijā novērtētas 39 koku sugas:

- <i>Abies alba</i> (Eiropas baltegle)	5 gab.
- <i>Abies concolor</i> (vienkrāsas baltegle).....	2 gab.
- <i>Abies x phanerolepis</i> (garzvīņu baltegle).....	1 gab.
- <i>Acer platanoides</i> (parastā kļava).....	581 gab.
- <i>Acer pseudoplatanus</i> (kalnu kļava).....	1 gab.
- <i>Acer saccharinum</i> (sudraba kļava).....	1 gab.
- <i>Aesculus hippocastanum</i> (parastā zirgkastaņa).....	12 gab.
- <i>Alnus incana</i> (baltalksnis).....	8 gab.
- <i>Betula pendula</i> (āra bērzs).....	39 gab.
- <i>Fraxinus excelsior</i> (parastais osis).....	195 gab.
- <i>Fraxinus pennsylvanica</i> (Pensilvānijas osis).....	1 gab.
- <i>Juglans sp.</i> (riekstkoku suga).....	5 gab.
- <i>Larix decidua</i> (Eiropas lapegle).....	1 gab.
- <i>Larix sp.</i> (lapegle).....	2 gab.
- <i>Malus domestica</i> (mājas ābele).....	4 gab.
- <i>Malus sargentii</i> (Sārdženta ābele).....	2 gab.
- <i>Padus avium</i> (parastā ieva).....	12 gab.
- <i>Phellodendron amurense</i> (Amūras korķkoks).....	6 gab.
- <i>Picea abies</i> (parastā egle).....	10 gab.
- <i>Picea pungens</i> (asā egle).....	9 gab.
- <i>Pinus mugo</i> (kalnu priede).....	1 gab.
- <i>Pinus nigra</i> (melnā priede).....	3 gab.
- <i>Pyrus pyraister</i> (meža bumbiere).....	5 gab.
- <i>Populus balsamifera</i> (balzāma apse).....	4 gab.
- <i>Populus tremula</i> (parastā apse).....	3 gab.
- <i>Pseudotsuga menziesii</i> (Menzīsa duglāzija).....	1 gab.
- <i>Quercus robur</i> (parastais ozols).....	75 gab.
- <i>Quercus robur 'Fastigiata'</i> (parastā ozola šķirne 'Fastigiata').....	1 gab.
- <i>Quercus rubra</i> (sarkanais ozols).....	4 gab.
- <i>Salix caprea</i> (blīgzna).....	5 gab.
- <i>Salix fragilis</i> (trauslais vītols).....	4 gab.
- <i>Sambucus nigra</i> (melnais plūškoks).....	1 gab.
- <i>Sambucus sp.</i> (plūškoks).....	1 gab.
- <i>Thuja occidentalis</i> (rietumu tūja).....	24 gab.
- <i>Tilia cordata</i> (parastā liepa).....	230 gab.
- <i>Tilia platyphyllos</i> (platlapu liepa).....	3 gab.
- <i>Tilia x europaea</i> (Holandes liepa).....	1 gab.
- <i>Ulmus glabra</i> (parastā goba).....	192 gab.
- <i>Ulmus laevis</i> (parastā vīksna).....	12 gab.

Vidējais koku fiziskā tāvokļa novērtējums objektā ir 5,85 no 10.

Teritorijā konstatēti:

- **Ļoti vērtīgi un izcili koki** – 214 gab., kuru vainagi plānā ir atzīmēti ar sarkanu un violetu krāsu, ir noteikti saglabājami;
- **Vērtīgi koki** – 832 gab., kuriem vainagi plānā ir atzīmēti ar zaļu krāsu, iespēju robežās ir saglabājami;
- **Mazvērtīgi** (ar zemu ainavisko vērtību) koki – 397 gab., kuri plānā ir atzīmēti ar pelēku krāsu. Mazvērtīgos kokus ainavas kopšanas nolūkos ir pieļaujams likvidēt;
- **Nevērtīgi koki** – 26 gab., kuru vainags plānā ir atzīmēts ar gaiši pelēku krāsu. Nevērtīgos kokus ainavas kopšanas nolūkos ir pieļaujams likvidēt;
- **Koki** ar numuriem 49730, 49982, 50020, 50071, 50165, 50816 ir **aizsargājami valsts nozīmes dižkoki**;
- **Koki** ar numuriem 49655, 49674, 49675, 49676, 49704, 49706, 49727, 49905, 49974, 49975, 50089, 50123, 50124, 50128, 50129, 50524, 50959, 50960, 50969, 51042 ir **ekoloģiski vērtīgi – uz tiem ir atrodamas aizsargājamas ķērpju sugas un/vai aizsargājamu sugu dzīvotne**;
- **Koki** ar numuriem 49666, 49680, 49681, 49682, 49683, 49684, 49685, 49686, 49687, 49688, 49689, 49690, 50000, 50165, 50176, 50209, 50210, 50226, 50245, 50246, 50247, 50248, 50254, 50255, 50256, 50257, 50258, 50260, 50261, 50262, 50264, 50265, 50266, 50267, 50268, 50269, 50270, 50271, 50283, 50286, 50287, 50288, 50289, 50290, 50291, 50292, 50293, 50294, 50334, 50336, 50340, 50374, 50384, 50386, 50387, 50388, 50389, 50402, 50403, 50404, 50475, 50512, 50513, 50517, 50518, 50521, 50564, 50717, 50720, 50757, 50805, 50832, 50901, 50964, 50965, 50966, 50967, 50973, 50974, 50975, 50976, 50977, 50978, 50979, 50980, 50981, 51003, 51004, 51012, 51013 ir **dendroloģiski retumi**;
- **Koki** ar numuru 49704, 49984, 50839 ir **ainaviski**.

Koku kopšanas prioritātes:

- **23 koki ar kopšanas prioritāti A!** (koks ir akūti bīstams, jākopj nekavējoties); Nr. 49944; 49973; 49981; 49982; 49983; 50003; 50011; 50034; 50096; 50105; 50143; 50161; 50173; 50191; 50213; 50234; 50476; 50736; 50803; 50911; 50990; 50994; 51079;
- **92 koki ar kopšanas prioritāti A** (noteikti jāveic darbi 1 – 6 mēn. laikā); Nr. 49641; 49668; 49704; 49716; 50938; 50950; 50956; 50960; 50965; 50966; 50992; 50995; 51015; 51091; 51092; 51093; 49649; 49744; 49748; 49775; 49780; 49804; 49877; 49900; 49905; 49952; 49956; 49985; 50006; 50021; 50022; 50023; 50024; 50029; 50055; 50071; 50073; 50074; 50075; 50076; 50077; 50080; 50081; 50098; 50107; 50108; 50109; 50119; 50122; 50123; 50127; 50140; 50146; 50194; 50195; 50199; 50200; 50202; 50205; 50225; 50236; 50250; 50295; 50468; 50469; 50496; 50705; 50718; 50732; 50740; 50744; 50747; 50759; 50766; 50784; 50786; 50790; 50791; 50808; 50809; 50814; 50816; 50817; 50820; 50821; 50822; 50823; 50831; 50832; 50838; 50839; 50907;

- **419 koki ar kopšanas prioritāti B** (nepieciešama kopšana, bet nav steidzama); Nr. 49642; 49644; 49647; 49648; 49650; 49653; 49658; 49660; 49661; 49663; 49666; 49670; 49671; 49672; 49673; 49674; 49675; 49676; 49677; 49687; 49698; 49702; 49703; 49706; 49707; 49708; 49717; 50932; 50934; 50935; 50953; 50955; 50958; 50961; 50962; 50963; 50964; 50967; 50968; 50969; 50970; 50971; 50973; 50974; 50982; 50988; 50996; 50997; 50998; 51000; 51001; 51002; 51003; 51004; 51005; 51019; 51021; 51022; 51024; 51025; 51034; 51035; 51036; 51037; 51042; 51043; 51045; 51046; 51047; 51054; 51057; 51065; 51066; 51067; 51069; 51070; 51071; 51073; 51074; 51075; 51077; 51078; 51080; 51083; 51084; 51085; 51088; 51102; 51105; 51110; 49643; 49659; 49662; 49664; 49665; 49667; 49718; 49719; 49720; 49721; 49722; 49723; 49724; 49725; 49726; 49727; 49728; 49730; 49732; 49733; 49734; 49736; 49741; 49743; 49762; 49768; 49771; 49772; 49773; 49784; 49788; 49789; 49793; 49816; 49817; 49818; 49821; 49824; 49828; 49829; 49833; 49838; 49846; 49862; 49865; 49867; 49868; 49874; 49875; 49878; 49879; 49880; 49882; 49884; 49885; 49890; 49893; 49895; 49904; 49906; 49907; 49917; 49925; 49932; 49937; 49941; 49943; 49953; 49954; 49957; 49958; 49959; 49961; 49962; 49963; 49965; 49966; 49971; 49974; 49976; 49978; 49986; 49987; 49988; 49990; 49996; 49998; 49999; 50013; 50014; 50015; 50016; 50018; 50019; 50020; 50025; 50026; 50030; 50031; 50032; 50033; 50043; 50045; 50049; 50050; 50053; 50064; 50072; 50078; 50082; 50083; 50084; 50085; 50091; 50093; 50095; 50097; 50100; 50101; 50102; 50104; 50106; 50110; 50111; 50112; 50114; 50115; 50116; 50117; 50118; 50121; 50124; 50125; 50129; 50130; 50131; 50132; 50134; 50135; 50136; 50137; 50139; 50144; 50145; 50148; 50151; 50152; 50153; 50154; 50155; 50156; 50157; 50159; 50163; 50164; 50165; 50166; 50168; 50169; 50170; 50171; 50172; 50174; 50175; 50183; 50185; 50193; 50196; 50197; 50198; 50207; 50208; 50211; 50214; 50215; 50216; 50217; 50218; 50219; 50220; 50221; 50222; 50223; 50224; 50227; 50228; 50229; 50230; 50231; 50232; 50233; 50235; 50237; 50238; 50239; 50241; 50244; 50249; 50251; 50252; 50253; 50260; 50263; 50269; 50270; 50283; 50291; 50292; 50310; 50330; 50331; 50332; 50334; 50336; 50349; 50350; 50352; 50358; 50360; 50364; 50367; 50374; 50376; 50381; 50382; 50384; 50385; 50386; 50387; 50388; 50389; 50390; 50392; 50393; 50394; 50396; 50399; 50401; 50405; 50407; 50411; 50423; 50424; 50425; 50426; 50432; 50433; 50434; 50446; 50447; 50448; 50449; 50451; 50453; 50458; 50460; 50461; 50463; 50472; 50474; 50479; 50481; 50484; 50490; 50494; 50497; 50499; 50500; 50586; 50662; 50714; 50715; 50716; 50720; 50721; 50724; 50726; 50730; 50737; 50738; 50742; 50746; 50750; 50751; 50752; 50757; 50761; 50765; 50770; 50774; 50776; 50781; 50782; 50788; 50789; 50794; 50795; 50796; 50801; 50802; 50806; 50807; 50810; 50811; 50812; 50815; 50818; 50819; 50833; 50842; 50850; 50865; 50868; 50875; 50878; 50881; 50882; 50883; 50888; 50899; 50901; 50908; 50909; 50910; 50914; 50917; 50918; 50921; 50922;
- **346 koki ar kopšanas prioritāti C** (var sakopt, bet nav nepieciešams); Nr. 49645; 49646; 49651; 49652; 49654; 49656; 49657; 49669; 49678; 49679; 49682; 49683; 49684; 49685; 49686; 49688; 49689; 49690; 49691; 49692; 49693; 49694; 49695; 49696; 49697; 49700; 50847; 50929; 50936; 50947; 50975; 50977; 50978; 50979; 50980; 50981; 50983; 50985; 50986; 50987; 50989; 50991; 50993; 51006; 51007; 51008; 51009; 51010; 51011; 51017; 51039; 51048; 51051; 51061; 51064; 51081; 51082; 51087; 51097; 49655; 49709; 49710; 49711; 49712; 49713; 49714; 49715; 49729; 49731; 49735; 49737; 49738; 49739; 49740; 49742; 49745; 49746; 49747; 49749; 49750; 49751; 49752; 49753; 49754; 49755;

49756; 49758; 49760; 49763; 49764; 49766; 49767; 49769; 49770; 49774; 49776; 49777;
49778; 49779; 49781; 49787; 49790; 49792; 49794; 49796; 49799; 49801; 49806; 49807;
49808; 49809; 49810; 49811; 49813; 49820; 49822; 49823; 49825; 49826; 49830; 49831;
49832; 49834; 49837; 49839; 49840; 49841; 49842; 49843; 49844; 49848; 49851; 49852;
49854; 49855; 49856; 49857; 49858; 49859; 49860; 49869; 49870; 49871; 49872; 49873;
49883; 49886; 49887; 49888; 49889; 49891; 49892; 49894; 49898; 49899; 49901; 49902;
49903; 49910; 49912; 49918; 49919; 49920; 49923; 49924; 49926; 49927; 49929; 49930;
49931; 49934; 49935; 49939; 49940; 49945; 49955; 49968; 49975; 49977; 49979; 49980;
49984; 49989; 49993; 49994; 49995; 49997; 50000; 50001; 50002; 50004; 50007; 50008;
50010; 50027; 50035; 50036; 50037; 50038; 50042; 50047; 50051; 50052; 50060; 50066;
50079; 50086; 50087; 50088; 50089; 50090; 50092; 50094; 50099; 50120; 50128; 50142;
50147; 50149; 50150; 50158; 50160; 50167; 50176; 50177; 50178; 50180; 50181; 50182;
50184; 50186; 50187; 50188; 50189; 50190; 50192; 50201; 50203; 50204; 50206; 50209;
50210; 50212; 50226; 50240; 50242; 50243; 50247; 50257; 50261; 50268; 50271; 50280;
50285; 50290; 50293; 50294; 50297; 50298; 50299; 50311; 50322; 50324; 50333; 50340;
50403; 50412; 50413; 50427; 50428; 50443; 50450; 50454; 50517; 50518; 50523; 50542;
50547; 50575; 50696; 50698; 50699; 50700; 50701; 50707; 50708; 50710; 50712; 50717;
50719; 50727; 50728; 50729; 50731; 50733; 50735; 50739; 50749; 50753; 50754; 50755;
50756; 50760; 50763; 50764; 50769; 50771; 50772; 50773; 50775; 50777; 50778; 50780;
50783; 50785; 50787; 50793; 50797; 50798; 50804; 50813; 50825; 50826; 50834; 50835;
50837; 50840; 50841; 50844; 50845; 50846; 50848; 50849; 50852; 50857; 50858; 50859;
50860; 50863; 50864; 50867; 50870; 50872; 50873; 50904; 50905;

- **589 koki ar kopšanas prioritāti D** (kopšana nav nepieciešama);

Analizējot dendroloģiskos stādījumus MK noteikumu Nr.131 noteikto robežu ietvaros, pēc 2018. gada koku inventarizācijas datiem redzams, ka teritorijā aug:

- **2 izcili koki** (Nr. 49976 (parastais osis); 49985 (parastā goba)), vainagi plānā ir atzīmēti ar violetu krāsu;
- **71 ļoti vērtīgs koks**, vainagi plānā ir atzīmēti ar sarkanu krāsu. Šie koki ir noteikti saglabājami;
- **10 koki** (Nr. 49905 (parastā kļava); 49974 (parastā liepa); 49975 (parastā liepa); 50960 (parastais osis); 50969 (parastā liepa); 50959 (parastā kļava); 50089 (parastā liepa); 50128 (parastā liepa); 50129 (parastā liepa); 50123 (parastā liepa)) **ir ekoloģiski vērtīgi – uz tiem ir atrodamas aizsargājamas ķērpju sugas un/vai aizsargājamu sugu dzīvotne;**
- **14 koki** (Nr. 50000 (sarkanais ozols); 50901 (Amūras korķkoks); 50966 (Amūras korķkoks) ; 50964 (sarkanais ozols); 50965 (Amūras korķkoks); 50967 (Amūras korķkoks); 50973 (Amūras korķkoks); 50974 (Amūras korķkoks); 50975 (Eiropas baltegle); 50976 (Menzīsa duglāzija); 50977 (Eiropas baltegle); 50978 (garzvīņu baltegle); 50979 (Eiropas balegle); 50980 (Eiropas balegle); 50981 (Eiropas baltegle)) **ir dendroloģiski retumi;**
- **koks** Nr. 49984 (parastā kļava) **ir ainaviski vērtīgs;**
- **3 koki** (Nr.50071 (parastā kļava); 50020 (parastā kļava); 49982 (parastais osis)) **ir aizsargājami valsts nozīmes dižkoki.**

- Steidzami sakopjami ir **8 koki** (Nr. 50143; 50122; 50146; 50034; 49982; 49905; 49956; 49727) **ar kopšanas prioritātēm A un A!** Šie koki saskaņā ar koku inventarizāciju ir vai nu nozāgējami vai arī sakopjami atbilstoši norādījumiem.

3.2. Ainavas analīze

Ainaviski telpiskā jeb vizuāla analīze dendroloģisko stādījumu teritorijā un visā Lāčplēša apkaimē veikta, domājot par teritorijas ilgtspējīgu un ekonomiski efektīvu apsaimniekošanu nākotnē, kā arī atbilstošu labiekārtojuma infrastruktūras izveidi. Analizētas esošās ainavu telpas un to struktūra, esošie un perspektīvi vērtīgie, kā arī nepievilcīgie skatupunkti, noteikti ainavas mezglu punkti, šķēršļi, dominantes un orientieri. Inventarizēta labiekārtojuma infrastruktūra – esošie segumi un labiekārtojuma elementi, mazās arhitektūras formas, to kvalitāte.

3.2.1. Teritorijas esošā izmantošana

Tā kā Lāčplēša apkaime atrodas praktiski valsts autoceļa A6 malā un tajā izvietoti tādi iecienīti apskates objekti kā Andreja Pumpura muzejs, viduslaiku pilsdrupas, luterāņu baznīca, kā arī Daugavas stāvkrasta atsegumi un Rumbiņas ūdenskritums, tajā visa gada garumā uzturas cilvēki. Teritorija ir viegli sasniedzama, to lieto gan vietējie iedzīvotāji, gan tūristi, tā tiek izmantota dažādu pasākumu un svinību organizēšanai. Teritorijas lietotāji ir gan pieaugušie, gan bērni. Daugavas un Rumbiņas krastus īpaši iecienījuši makšķernieki. Lielākā daļa dendroloģisko stādījumu šobrīd atrodas rekreācijai un tūrismam paredzētā zonā.

3.2.2. Ainavas īpašās vērtības

Lāčplēša apkaime un dendroloģiskie stādījumi ir viena no tām vietām Latvijā, kuras var klasificēt kā ainavu dārgumus. Ne velti 2017. -2018. gadā rīkotajā projektā "*Latvijas ainavu dārgumi vakar, šodien, rīt*" Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija sadarbībā ar plānošanas reģioniem un Latvijas Nacionālo bibliotēku Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros no 928 pieteikumiem izvirzīja 243 ainavas, starp kurām bija arī *Lielvārdes viduslaiku pilsdrupu ainava* un *Daugavas ainava pie Lielvārdes ar dolomīta atsegumiem* [44].

Lāčplēša apkaimes ainavas vērtības pēc būtības ir lielas – gan telpiski, gan idejiski un tās var iedalīt trīs lielās grupās:

- 1. Dabas vērtības** – Daugava, Daugavas stāvkrasts ar smilšakmens atsegumiem; lieli veci koki, kas kalpo par mājvietu retām augu un dzīvnieku sugām; Rumbiņa un Rumbiņas ūdenskritums;
- 2. Arhitektūras vērtības** – Lielvārdes luterāņu baznīca; A. Pumpura muzejs, bijusī muižas klēts, Lielvārdes viduslaiku pilsdrupas, skulptūru dārzs;

3. Kultūrvēstures vērtības – Lāčplēša apkaimes vēsture ir bagāta un sena, to apliecina dažādi vēstures avoti – rakstiskas liecības, ilustrācijas, fotogrāfijas, arheoloģiskie izrakumi, laikabiedru liecības, ievērojamu Latvijas personību daiļrade. Šai vietai ir savs stāsts, ar ko lepoties, vēsture, kas ir kā pievienotā vērtība ainavai. Notikumi, kas šeit risinājušies, sākot jau no senajām baltu apmetnēm, ir filmas sižeta cienīgi. Nozīmīgākie vietas stāsta veidotāji – muižas saimniecība vairāku gadsimtu garumā, Dievukalns ar senajām baltu apmetnēm, Andrejs Pumpurs ar eposu "Lāčplēsis" un Edgars Kauliņš ar kolhozu "Lāčplēsis".

Veidojot apkaimes nākotnes labiekārtojuma infrastruktūru, svarīgi šīs vērtības izcelt un nenomākt ar dažādiem videi un vietas mērogam neatbilstošiem ainavas elementiem.

3.2.3. Teritorijas struktūra, zonējums un vizuālā uztveramība

Teritorijas struktūru nosaka apkārtnes reljefs, kā arī Daugavas un Rumbiņas krasti. Stāvās gravas, kas savulaik kalpojušas kā pils nocietinājums, šodien ainavā iezīmējas kā šķēršļi (sk. Pielikumu Nr.5) un padara ainavas telpu dinamiskāku.

Pētot senās fotogrāfijas un J.K.Broces zīmējumus (sk.attēlu Nr.9 – Nr.11), var noprast, ka teritorijas celiņu struktūra un ēku novietojums sācis veidoties līdz ar viduslaiku mūra pils būvniecību 13.gs. sākumā un turpinājies visu muižas pastāvēšanas laiku līdz pat pirmajam pasaules karam. Padomju okupācijas laikā veidojusies dzīvojamā apbūve, kas vairs neatbilst mūsdienu vizuāli estētiskajām prasībām, kontrastē ar dabas un kultūrvēstures piesātināto teritoriju un rada vēlmi telpiski norobežoties no tās. Jāpiebilst, ka dendroloģisko stādījumu daļa, kas atrodas starp baznīcas teritoriju un dzīvojamo apbūvi, kalpo kā buferzona kultūrvēsturiskajai telpai. Senā muižas apbūve ar celiņu struktūru nav saglabājusies, 20.gs. notikumi ir pilnībā izdzēsuši kādreizējo muižas saimniecību. Pilnvērtīgi saglabājusies tikai kādreizējā muižas klēts, kur šobrīd darbojas Pumpura muzejs un senais mūra tilts. Arī celiņš, kas ved uz viduslaiku pilsdrupām pāri mūra tiltam, un trīs kāpnes blakus tam, analizējot 20.gs. sākuma fotogrāfijas, ir saglabājušās no muižas apbūves. Dabā var atrast arī kādreizējo muižas skatu terases vietu pie Daugavas, kur vietumis zemē atrodami terases balustrādes elementi.

Celiņu struktūru šobrīd veido viens izteikts galvenais ceļš, kas sākas kā Egara Kauliņa aleja un turpinās gar baznīcu un tālāk ved līdz pilsdrupām, pārējo celiņu tīklu pārsvarā veido iestaigātas takas un iebrauktas auto sliedes. Kā negatīvu iezīmi var minēt Rumbiņas ūdenskrituma nesasaisti ar pārējiem apskates objektiem ainavā. Lai arī Rumbiņas ūdenkritums ir ērti aizsniedzams un labi pārredzams, tas šobrīd neikļaujas kopējā pastaigas maršrutā, vienotas celiņu sistēmas trūkuma dēļ.

Apkaimes mezglu punkti pārsvarā veidojas celiņu krustojuma vietās, kā arī pie muzeja ēkas. Par ainavas orientieriem kalpo baznīca, muzeja ēka, pilsdrupas un koka skulptūras.

Teritorijā fiksēti 34 skatu punkti – 17 no tiem šobrīd uzskatāmi kā vērtīgi un izcili, daži no tiem paplašināmi, 14 skatu punkti ir perspektīvi vērtīgi, tie pārsvarā izvietoti gar Daugavas

un Rumbiņas krastu un tiem nepieciešama skatu līniju atvēršana un leņķa paplašināšana, retinot un paceļot koku vairo

nagus, atbrīvojoties no krūmu un koku sējeņu apauguma (sk. Pielikumu Nr.5 un Nr.13). Ainaiski vērtīgs pastaigu posms ar iespēju apskatīt stāvkresta smilšakmens atsegumu ir Daugavas krasta lejasdaļā posmā no laivu piestātnes līdz Rumbiņas ietekai pie Dievukalna. 3 nepievilcīgi skatu punkti konstatēti blakus daudzstāvu dzīvojamai apbūvei.

Esošajā teritorijas funkcionālajā zonējumā, kas ietver ne tikai dendroloģisko stādījumu teritoriju, bet visu Lāčplēša apkaimi kopumā (sk. Pielikumu Nr.9), izdalītas piecpadsmit dažādas teritorijas vienības, kam šobrīd ir atšķirīgs gan lietošanas, gan kopšanas režīms. Problēmzonas pārsvarā veidojas teritorijas ZR daļā, kur izvietojusies padomju laika daudzstāvu apbūve ar iekšpagalmiem. Pietuvojoties apbūvei, veidojas neestētiski skatu leņķi uz ēku fasādēm, veļas žāvēšanas nojumēm, atkritumu konteineru laukumiem. Šīs problēmu vietas nākotnē būtu sakopjamas, veidojot kvalitatīvus un estētiskus viena stila norobežojumus un nojumus, kā arī veicot ēku fasāžu renovāciju.

3.3. Esošo infrastruktūras objektu un labiekārtojuma novērtējums

Lāčplēša apkaimes labiekārtojuma infrastruktūra inventarizēta 2018. gada jūlijā un 2019. gada martā. Dabā apsekoti un fotografēti esošie labiekārtojuma elementi, celiņi, laukumi, to segumi, tilti, piestātne un kāpnis (sk. Pielikumu Nr.7).

Kopumā jāsecina, ka esošā labiekārtojuma infrastruktūra ir raiba, tai trūkst vienota dizaina un koptēla. Cik spēcīgas ir Lielvārdes parka vērtības, tik kvalitāti mazinošas ir arhitektūras mazās formas. Soliņi izvietoti visā parka teritorijā, tiem ir dažādi veidi un materiāli, kā arī krāsu toņi. Pārsvarā redzami koka soli ar atzveltni, baznīcas tuvumā izvietoti granīta soli. Koka soli ir gan rūpnieciski ražoti, gan redzami arī amatnieku darinājumi. Skulptūru dārzā izvietoti soli ar koši dzeltenu un brūnu krāsojumu, kas ir stilistiski neiederīgi ainavā. Katrā parka telpā ir pielietots cits solu dizains, tādējādi radot zināmu disharmoniju. Līdzīga situācija ir ar atkritumu urnām. Teritorijā izvietotas koka atkritumu urnas ar melnu plēvi, kā arī atklāti lielo konteineru laukumi (sk. Pielikumu Nr.7).

Līdzīgi kā ar soliņiem un atkritumu urnām, arī informatīvās zīmes un norādes parka teritorijā izvietotas bez vienota konceptuāla dizaina no dažādiem materiāliem un krāsām. Jūtams, ka uzsvars tiek likts uz sarkano krāsu, kas ir novada vizuālās identitātes pamatā. Parka plāna un veloceļu maršruta stendi ir pabalējuši, tiem būtu nepieciešama saturiska un vizuāla atjaunošana parka rekonstrukcijas gaitā. Informācijas zīmju izvietojums ir nepietiekams un haotisks. Inovatīva un mūsdienīga ir viedzīme, kas tonāli pieskaņota Lielvārdes novada informatīvajam stendam (sk. Pielikumu Nr.7).

Parka teritorijā izvietotas dažādas mazās arhitektūras formas un labiekārtojuma elementi - riteņu novietne, informācijas namiņš, Jāņu ugunsкура vieta, etnogrāfiskās zīmes, puķu kastes, norobežojoši elementi, basketbola grozs, lapene ar šūpolēm, nojumus veļas

žāvēšanai. Lielākā daļa no elementiem nerada sajūtu par vienotu ārtelpas dizainu - līdzīgi kā soliņi un info zīmes. Daļu no tiem būtu ieteicams pārvietot vienkopus - piemēram, metāla etnogrāfiskās zīmes. Lai arī Lielvārdes novadam sarkanā krāsa ir būtiska, lai izceltu iepriekšminētās parka lielās vērtības, būtu ieteicams košos krāsojumus mainīt uz pelēcīgu toni - tas sasauktos arī ar koka skulptūrām. Pelēcīgā tonī ieteicams krāsot informācijas namiņu. Puķu kastēm būtu jāmeklē cits novietojums - tās šīs vietas mērogam un stilistikai nav piemērotas (sk. Pielikumu Nr.7).

Apkaimes teritorijā lietoti vairāki segumu veidi - asfalts, betona bruģakmens, granīta bruģakmens, kā arī grants un šķembu segums. Vairums gājēju celiņu ir iemītas taciņas zālienā. Uz Rumbiņas uzpludinājumu pa gravu ved iebraukts zemes ceļš, ko bieži lieto makšķernieki. Segumu kvalitāte ir dažāda - betona bruģakmens ir labā stāvoklī, asfalta segums vietām nolietojies, grants un šķembu segums iznēsājies un pieņēmis nekonkrētus apveidus. Ņemot vērā parka apmeklētību, būtu nepieciešams veidot celiņu struktūru ar definētiem segumu veidiem. Teritorijā ir 6 esošas kāpnes - 3 akmens kāpnes pie senā muižas tilta, 1 metāla kāpnes uz stadionu sliktā stāvoklī, 1 nesen atjaunotas metāla režģa kāpnes uz Mīlestības kalniņa lapeni, 1 koka kāpnes nogāzē pie kādreizējās muižas skatu terases (sk. Pielikumu Nr.7).

Apkaimes teritorijā ir trīs tilti, kas ir bēdīgā stāvoklī. Mūra tilts, kas savulaik vedis uz muižas dzīvojamo ēku ir skaists sava laika būvniecības paraugs (19.gs. beigas, 20.gs. sāk.) un būtu pelnījis rekonstrukciju. Tādējādi teritorija iegūtu vēl vienu sakoptu kultūrvēsturisku būvi. Tiltā apakšdaļa ir aizaugusi ar zemes slāni, lapām un aizkrauta ar muižas kolonnu atliekām, iespējams citiem būvgružiem. Otrs mazāks mūrēts tilts ved pār Rumbiņu pie ūdenskrituma, arī šim tiltam nepieciešama rekonstrukcija. Trešais tilts atrodas teritorijas ziemeļu daļā aiz Rumbiņas ūdenskrituma - betona plāksne ar metāla margām pāri Rumbiņai. Tiltu margas ir nolietojušās un neestētiskas. Betona konstrukcijas laivu piestātne Daugavas krastā ir vizuāli novecojusi. Arī šeit margām nolupusi krāsa. Norobežojošās apaļkoku margas izvietotas pie Daugavas stāvkrasta netālu no muzeja un baznīcas. Pie pilsdrupām uz kraujas malas sašķiebušies metāla stabi ar ķēdi. Koka marga veidota uz skatu platformas pie Rumbiņas ūdenskrituma, šeit pat arī neestētiska metāla marga posmā no platformas uz mūra tiltu (sk. Pielikumu Nr.7).

3.4. Kultūrvēstures telpas un kultūrvēsturisko objektu novērtējums

Ainavu arhitekta Ilze Janele, runājot par bijušo muižu centru kultūrainavas problēmām, konstatē, ka ar muižu centru un zemes sadalīšanu 20.gs. sākumā tika izjaukts funkcionāli viendabīgais komplekss. *Šodien daudzu muižu centru teritorijas vairs nevar uztvert kā vienotu veselumu. Kādreiz muižas dārzs bija kā paradīzes simbols* [4]. Šo var attiecināt arī uz Lāčplēša apkaimi un dendroloģiskajiem stādījumiem. Lai arī Lielvārdes muižas komplekss ir zaudēts, tomēr muzeja un baznīcas apkārtnē sniedz nozīmīgu liecību par 19. un 20. gs. arhitektūru, tādēļ šī zona saglabājama un veidojama kā kultūrvēsturiska ainava, izvēloties

atbilstošus labiekārtojuma elementus. Arī pilsdrupu apkārtnē vērtējama kā kultūrvēsturiska ainavas telpa, taču šeit to ieteicams papildināt ar dabas vērtību izzināšanas elementiem, piemēram, koka laipu, skatu platformu un informatīvām norādēm par parkā sastopamajām augu un dzīvnieku sugām.

Nozīmīga kultūrvēstures liecība ir Dievukalns, ko no l.g.t.p.m.ē. līdz m.ē. VII gs. apdzīvojušas baltu ciltis un kur veikti arheoloģiskie izrakumi. Senais pilskalns labi apskatāms tikai no 3 skatu punktiem – Nr.14, Nr.15 un Nr.23 (sk. Pielikumu Nr.5). Pilskalnam ir apgrūtināta piekļūšana, jo tas robežojas ar privātiem gruntsgabaliem. Šī iemesla pēc ieteicams apsvērt trošu pārceltuves ierīkošanu Rumbiņas ietekas vietā.

3.5. Dabas vērtību raksturojums

Dabas vērtību raksturojums balstīts uz ekspertes Maijas Mednes izstrādāto dabas vērtību inventarizāciju, kas apkopota atzinumā Nr. MM102/26 (sk. Pielikumu Nr.1) un eksperta Andra Avotiņa atzinumu 03.06.2019 (sk. Pielikumu Nr.2). Maija Medne teritoriju dabā apsekojusi 2018. gada 22. un 26. augustā, bet Andris Avotiņš – 2019.gada 2. un 26. aprīlī un 1. jūnijā.

3.5.1. Biotopi

Lāčplēša apkaimē konstatēts Eiropas Savienības īpaši aizsargājamais meža biotops **9180 Nogāžu un gravu meži**. Šis biotops Latvijā nav īpaši aizsargājams, bet atbilst tikai Eiropas Savienības biotopa definēšanas prasībām (sk. Pielikuma Nr.1 Pielikumu Nr.1).

Meža biotops atrodas stāvās gravās abpus Rumbiņas uzpludinājumam, kā arī gravā, kas ieskauj pussalu ar pilsdrupām. Biotopa kokaudzē dominē parastā liepa, parastā kļava, parastais osis, parastā goba un parastais ozols. Krūmu stāvā sastopamas parastā ieva *Prunus padus*, veci parastās lazdas *Corylus avellana* puduri, parastais sausserdis *Lonicera xylosteum* un Eiropas segliņš *Euonymus europaeus*. Zemsedzē sastopama podagras gārša *Aegopodium podagraria*, pilsētas bitene *Geum urbanum*, birtalas skarene *Poa nemoralis*, strēļu pulkstenīte *Campanula trachelium* un citi biotopam raksturīgi lakstaugi. Biotopā ir sastopamas bioloģiski vērtīgam mežam raksturīgas struktūras: veci lazdu puduri, bioloģiski veci/lieli koki, stāvoši koki ar piepēm, dzeņveidīgo sakalti koki. Visas šīs struktūras nodrošina dzīves iespējas daudzveidīgiem organismiem. Diemžēl biotopā konstatēta arī potenciāli invazīvu un ekspansīvu sugu klātbūtne, piemēram, puķu sprigane. Novērojama arī antropogēna ietekme – iestaigātas taciņas nogāžu augšpusē, kā arī kultūraugu klātbūtne krūmu stāva, piemēram, strautu sniegoga *Symphoricarpos albus* un parastie ceriņi *Syringa vulgaris*.

3.5.2. Īpaši aizsargājamās sugas

Apsekotā Lāčplēša apkaimes teritorija ir bagāta ar īpaši aizsargājamām sugām, kas definētas Ministru kabineta noteikumos Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu", kā arī Eiropas Padomes Direktīvas 2009/147/EK "Par savvaļas putnu aizsardzību" 1. pielikumā [14, 28]:

- **lapkoku praulgrauzis** *Osmoderma eremita* (=barnabita)(4 atradnes);
- **spožā skudra** *Lasius fuliginosus* (1 atradnes);
- **daudzveidīgā ksilārija** *Xylaria polimorpha* (1 atradne);
- **marmora rožvabole** *Liocola marmorata* (3 atradnes);
- **kausveida pleirostikta** *Pleurosticta acetabulum* (7 atradnes);
- **brūngalvainā henotēka** *Chaenotheca phaeocephala* (3 atradnes);
- **skleroforas** *Sclerophora spp.* (2 atradnes);
- **parka vīngliemezis** *Helix pomatia* (1 atradne);
- **Eirāzijas ūdrs** *Lutra lutra* (1 novērojums, DDPD OZOLS dati);
- **vidējais dzenis** *Leiopicus medius*;
- **pelēkā dzilna** *Picu canus*;
- **mazais dzenis** *Dryobates minor*;
- **dižraibais dzenis** *Dendrocopos major*;
- **meža pūce** *Strix aluco*;
- **gaigala** *Bucephala clangula*;
- **lielā gaura** *Mergus merganser*;
- **meža pīle** *Anas platyrhynchos*.

Sugu izplatības vietas Lāčplēša apkaimes un dendroloģisko stādījumu teritorijā skatīt Pielikuma Nr.1 Pielikumā Nr.1 un Pielikuma Nr.2 Pielikumā Nr.2.

Visas teritorijā konstatētās īpaši aizsargājamās un ierobežoti izmantojamās sugas (izņemot Eirāzijas ūdru) ir saistītas ar veciem un labi izgaismotiem kokiem vai arī lapu koku mežiem. Trīs sugas – **lapkoku praulgrauzis, brūngalvainā henotēka un skleroforu ģints** iekļautas to sugu sarakstā, kam iespējams veidot mikroliegumu (pēc Ministru kabineta noteikumiem Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu") [17]. Lielvārdes parks un Lāčplēša apkaime vērtējama kā lapkoku praulgrauzim un citām saproksilfāgajām vabolēm piemērota teritorija, jo tur sastopami veci, dobumaini koki, kas atrodas salīdzinoši saulainos apstākļos, kā arī vidēja vecuma koki, kas kalpos par šīs vaboles un daudzu citu

organismu dzīvotnēm nākotnē. Lapkoku praulgrauža potenciālā dzīvotne ir arī gravu un nogāžu meža biotops, kur sastopami veci un dobumaini lapu koki. Jau šobrīd šajā biotopā sastopamas divas aizsargājamas sugas – marmora rožvabole un spožā skudra (sk. Pielikuma Nr. 1 Pielikumu Nr.1).

Ķērpji – brūngalvainā henotēka un skleroforas – aug uz vecu lapu koku stumbriem un tiem nepieciešams nemainīgs mikroklimats – mitrums un gaisma. Savukārt kausveida pleiostika var augt arī uz jaunākiem kokiem, ja vien tai ir piemēroti apstākļi. Lāčplēša apkaimē šis ķērpis pārsvarā sastopams uz kļavām ielu malās pie muzeja un baznīcas (sk. Pielikuma Nr.1 Pielikumu Nr.1).

Daudzveidīgā ksilārija ir atrasta aiz pilsdrupām Daugavas virzienā. Tā ir saproksilofāga sēne, kas parazitē uz koku saknēm .

Spožā skudra apdzīvo vecus kokus, kam trupe skārusi sakņu zonu. Spožās skudras savu ligzdu izveido koka sakņu zonā, trupējušā koksne – atmirušās saknēs.

Visas teritorijā konstatētās aizsargājamās putnu sugas ir saistītas ar bioloģiski veciem, lielu dimensiju un dobumainiem kokiem. Pūčveidīgo putnu uzskaites laikā teritorijā ir novēroti vairāki desmiti sikspārņu *Chiroptera*. Sikspārņu sugu izvērtēšanai nepieciešams piesaistīt atbilstošu ekspertu.

Teritorijā novēroti arī uz zemes un krūmos ligzdojoši putni. To saglabāšanai nepieciešams nodrošināt atsevišķus krūmu pudurus un nepļautus laukumus. Pavisam teritorijā novērotas 44 dažādas putnu sugas (sk. Pielikuma Nr.2 Pielikumu Nr.3).

Pēc SIA Labie Koki eksperti 2018. gada augustā veiktā koku novērtējuma datiem (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr.4), parkā konstatēti 6 īpaši aizsargājami dabas objekti – dižkoki (definēti Ministru kabineta noteikumos Nr. 264 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*" 2. pielikumā) [8].

Lielvārdes parkā un Lāčplēša apkaimē konstatētie dižkoki:

Nr. 49730 – sarkanais ozols *Quercus rubra*;

Nr. 49982 – parastais osis *Fraxinus excelsior*;

Nr. 50020 – parastā kļava *Acer platanoides*;

Nr. 50071 – parastā kļava *Acer platanoides*;

Nr. 50165 – sarkanais ozols *Quercus rubra*;

Nr. 50816 – parastais osis *Fraxinus excelsior*.

3.5.3. Dendroloģisko stādījumu aizsardzības statusa un robežu izvērtējums

Pēc Lielvārdes novada pašvaldības pasūtījuma dabas vērtību inventarizācija tika veikta gan dendroloģisko stādījumu teritorijai, gan tematiskā plānojuma teritorijai kopumā. Līdz ar to tika iegūts plašāks skatījums uz vērtējamo teritoriju.

Pēc ekspertes Maijas Mednes atzinuma (sk. Pielikumu Nr.1) pašreizējā dendroloģisko stādījumu robeža nav optimāla un neietver lapkoku praulgrauzim potenciāli piemērotas teritorijas Lāčplēša apkaimē. Eksperte iesaka šo teritoriju paplašināt, iekļaujot kokaudzi gar Rumbiņas krastiem, kokaudzi un nogāzes blakus Rumbiņas uzpludinājumam, kā arī parka teritoriju blakus daudzdzīvokļu mājām (sk. Pielikuma Nr.1 Pielikumu Nr.2).

3.5.4. Ģeoloģiskais mantojums

Lāčplēša apkaimes teritorijas ZR daļā atrodas dabas piemineklis, ģeoloģiskais veidojums "Rumbiņas ūdenskritums" [37].

Dabas pieminekli veido Rumbiņas ielejas posms ar kāpli cieti cementētos augšdevona Ogres svītas dolomītsmilšakmeņos, kas veido ūdenskritumu, kā arī atsegumi gultnes malās leļpus ūdenskrituma. Iežu kāples augstums 2 m, platums aptuveni 10 m, tā veido pakavveida izliekumu. Zem tās ir 1 m dziļa ūdens izskalota bedre. Straumes platums ūdenskritumā ir ļoti mainīgs – atkarībā no gada laika un nokrišņu apjoma – no 0,6 m līdz 10,5 m. Atsegumi leļpus ūdenskrituma 15 - 20 metrus garā posmā veido kanjonu. Kreisā krasta atsegumā neliela niša (2,5 m augsta, 4 m plata un 1,5 m dziļa).

Dabas veidojums ir nozīmīgs kā ģeoloģisks objekts, un tas ir viens no retajiem vēl mūsdienās pastāvošajiem ūdenskritumiem Daugavas baseina upēs, jo lielākā daļa šā tipa objektu tika appludināti, uzbūvējot Pļaviņu HES.

Objekta tuvumā regulāri veidojas piedrazojums ar sadzīves atkritumiem, kas neveido labu skatu uz dabas pieminekli. Dažādas pudeles un citus sīkos atkritumus atstāj garāmgājēji (netālu ir tiltiņš pār upīti), un daļu no šādiem atkritumiem atgādā upītes ūdeņi, kas leļpus ūdenskrituma maina tecējuma gaitu un gabalu tālāk sastājas uzpludinājumā [37].

Otrs ievērojams ģeoloģiskā mantojuma objekts ir Daugavas krastos izveidojušies zemi augšdevona Daugavas svītas dolomītu un dolomītmerģeļu atsegumi, kas ir iecienīts apskates objekts. Dolomīta atsegumi īpaši labi nonērojami posmā no laivu piestātnes līdz Rumbiņas ietekai. Vietām atsegumus traucē uztvert blīvais koku sējeņu un krūmu apaugums, kas skatu veidošanas nolūkā būtu likvidējams, bet tikai lēzenajā krasta daļā blakus gājēju celiņam, saglabājot apaugumu stāvajā nogāzē kā krasta stiprinājumu. Diemžēl novērojams, ka Ķeguma HES ūdenskrātuves mainīgais līmenis izraisa Daugavas krastu eroziju, līdz ar to iepriekšminētajā posmā būtu nepieciešama krasta stiprināšana ar laukakmeņiem līdzīgi, kā tas ir realizēts Dievukalna krasta posmā.

4. Teritorijas ilgtermiņa saglabāšanas un attīstības virzieni

Nodaļā izdalīti un aprakstīti piecie galvenie teritorijas ilgtermiņa saglabāšanas un attīstības virzieni – kultūrvēsturiskā mantojuma kopšana, rekreācija, izglītība, bioloģiskā daudzveidība un efektīva apsaimniekošana.

4.1. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un kopšana

Teritorija reprezentē kultūrvēsturisko mantojumu – arhitektūras un arheoloģiskos pieminekļus, kas ir saglabājami, kopjami un integrējami ainavā. Perspektīvajā funkcionālajā zonējumā tiek izdalītas divas kultūrvēsturiskā mantojuma zonas (baznīcas, muzeja un pilsdrupu apkārtnē), kurām ieteicams ievērot atbilstošus labiekārtošanas un apsaimniekošanas nosacījumus (sk. Pielikumu Nr.10).

4.2. Rekreācija

Lāčplēša apkaimes teritorija jau šobrīd tiek lietota rekreācijas vajadzībām, arī turpmāk tā izmantojama atpūtai un aktīvam dzīvesveidam, sakārtojot labiekārtojuma infrastruktūru un ieviešot jaunus apskates un interešu objektus tam paredzētajās zonās.

4.3. Izglītība

Dabas, ainavas un kultūrvēsturiskās vērtības, kas atrodamas Lāčplēša apkaimē, ir bagātīgs materiāls, ar ko iepazīstināt parka apmeklētājus, īpaši bērnus. Līdz šim parkā uzsvars likts uz kultūras pieminekļu, novada vēstures un Daugavas krasta apskati, kā arī A. Pumpura daiļrades un eposa "Lāčplēsis" iepazīšanu. Pēc dabas vērtību inventarizācijas, konstatējot retas augu un kukaiņu sugas parkā, paveras iespēja izglītēt apmeklētājus mūsdienīgi interaktīvā veidā arī par dabas objektiem parkā.

4.4. Bioloģiskā daudzveidība

Esošie apstākļi parkā ir labvēlīgi daudzām retām kukaiņu, augu un putnu sugām. Lai tie nepasliktinātos, jau šobrīd nepieciešams veikt vairākus pasākumus, domājot par sugu saglabāšanu nākotnē. Izaicinājums ir saglabāt un palielināt bioloģisko daudzveidību vidē, kur ir pietiekami liela antropogēnā slodze – parks ir cilvēku iecienīts un labi apmeklēts, kā arī parka ietvaros apvienot kultūrvēsturisko, rekreācijas un dabas vērtību izzināšanas funkciju.

4.5. Efektīva apsaimniekošana

Mūsdienīga lielu pilsētas parku apsaimniekošana nozīmē saprātīgu resursu izmantošanu, dalot teritoriju vairākās apsaimniekošanas zonās ar atšķirīgiem kopšanas režīmiem. Laikā gaitā ir mainījies sakoptas teritorijas jēdziens. Lāčplēša apkaimes gadījumā efektīva un ainavai atbilstoša apsaimniekošana ir garants teritorijas ilgtermiņa saglabāšanai nākotnē.

5. Apsaimniekošanas pasākumi

Nodaļā risināta Lāčplēša apkaimes attīstības vīzija - apskatīts teritorijas perspektīvais funkcionālais zonējums ar plānoto izmantošanu un nepieciešamajiem apsaimniekošanas pasākumiem. Izstrādāta un aprakstīta teritorijas labiekārtojuma vīzija, labiekārtojuma elementu risinājumi, mazās arhitektūras formas, ceļu struktūra un ieteicamie segumu materiāli. Norādīti nepieciešamie dabas vērtību apsaimniekošanas pasākumi, kā arī doti ieteikumi koku un krūmu kopšanai, skatu veidošanai, zāliena pļaušanai un zemeszemes kopšanai. Saskaņā ar ekspertu atzinumiem doti priekšlikumi jaunu stādījumu ierīkošanai. Izvērst kopšanas darbu apraksts teritorijas dažādajām apkaimes funkcionālām zonām ietverts apsaimniekošanas pasākumu tabulā (sk.5.7. nodaļu).

5.1. Perspektīvais teritorijas zonējums

Perspektīvais funkcionālais zonējums izstrādāts ne tikai dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" teritorijai, bet visai Lāčplēša apkaimē kopumā, lai veicinātu dendroloģisko stādījumu vērtību saglabāšanu un ilgstpējīgu apsaimniekošanu. Zonējumā izdalītas 15 funkcionālās zonas (sk. Pielikumu Nr.10):

- **A** Autostāvvietas un piknika zona (neatrodas DS (turpmāk tekstā – dendroloģisko stādījumu) teritorijā);
- **B** Muzeja un baznīcas apkārtnē (kultūrvēsturiskā mantojuma zona, neatrodas DS teritorijā);
- **C** Skulptūru dārzs (atrodas DS teritorijā);
- **D** Pilsdrupu apkārtnē (kultūrvēsturiskā mantojuma zona, atrodas DS teritorijā);
- **E** Etnogrāfisko zīmju dārzs (neatrodas DS teritorijā);
- **F** Bioloģiski vērtīgs zālājs ar aitām (neatrodas DS teritorijā);
- **G** Grava ar stāvām nogāzēm (daļēji atrodas DS teritorijā);
- **H** Biotops – nogāžu un gravu meži (daļēji atrodas DS teritorijā);
- **I** Daugavas stāvkrasts, nepieejams (daļēji atrodas DS teritorijā);
- **J** Rumbiņas krasts ar dabas taku (neatrodas DS teritorijā);
- **K** Daugavas stāvkrasts, pieejams (atrodas DS teritorijā);
- **L** Parka buferzona (daļēji atrodas DS teritorijā);
- **M** Rumbiņas ūdenskrituma apkārtnē (neatrodas DS teritorijā);
- **N** Savrupmāju apbūve (neatrodas DS teritorijā);
- **O** Dievkalns (neatrodas DS teritorijā).

Plānoto funkcionālo zonējumu nosaka teritorijas reljefs, esošā un vēlāmā teritorijas izmantošana, kā arī ekspertu ieteikumi teritorijas apsaimniekošanai. Jaunā zonējuma struktūra līdzīga jau esošajam zonējumam. Paplašināta autostāvvietas un piknika zona, izveidota atsevišķa zona etnogrāfiskajām zīmēm, izdalītas divas kultūrvēsturiskā mantojuma zonas (muzeja un baznīcas apkārtnes zona, pilsdrupu apkārtnes zona), stadiona

teritorija atvēlēta bioloģiskajam zālājam un aitu ganībām, Rumbiņas krasta zonā integrēta dabas taka.

5.2. Labiekārtojuma priekšlikums

Plānotā teritorijas struktūra veidota, ņemot vērā esošos kustību virzienus un funkcionālo zonējumu. Uzklautas un priekšlikumā iestrādātas pašvaldības pārstāvju vēlnes par teritorijas izmantošanu un labiekārtošanu. Ņemtas vērā dabas ekspertu – Maijas Mednes un Andra Avotiņa (sk. Pielikumu Nr.1 un Nr.2) rekomendācijas teritorijas izmantošanai un kopšanai. Priekšlikums balstīts uz mūsdienīgu pieeju lielu dabas parku teritoriju apsaimniekošanā rekreācijas un izglītības vajadzībām, vērojot piemērus dažādās Eiropas valstu pašvaldībās. Respektēts vietas mērogs un esošās vērtības (sk. Pielikumu Nr.11).

Dendroloģisko stādījumu un Lāčplēša apkaimes labiekārtojuma infrastruktūras elementu dizaina izstrādē rekomendējoši izmantot Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā pieejamo rokasgrāmatu "*Īpaši aizsargājamo teritoriju vienotais stils*". Šeit atrodami norādījumi objektu izvietošanai dabā, taku marķēšanai, virziena norāžu un info stendu izveidei, kā arī dažādu labiekārtojuma elementu konstruktīvie risinājumi (soli, galdi, atkritumu urnas, laipas u.c.) [45].

5.2.1. Segumi

Pārdomāta celiņu struktūra ir būtiska parka labiekārtojuma sastāvdaļa. Lielako daļu celiņu ieteicams veidot no grants seguma ne šaurākus par 2m, lai tos būtu vieglāk kopt. Celiņiem var nelietot apmales, tomēr ilgāk kalpos celiņi ar apmalēm. Kultūrvēsturiskai videi vispiemērotākās ir šķelta granīta bruģakmens apmales. Vienā no celiņa pusēm var veidot platāku granīta bruģakmens joslu, kas kalpos kā lietus ūdens novadīšanas josla. Asfalta segumu ieteicams saglabāt iebraucamajam ceļam un esošajai autostāvvietai. Jaunajai autostāvvietas zonai var lietot grants segumu. Betona apmales ieteicams lietot tikai autostāvvietas zonai. Galveno ceļu līdz pilsdrupām un ceļu līdz Rumbiņas uzpludinājumam ieteicams veidot ap 3m platu, nepieciešamības gadījumā paredzot iespēju auto kustībai. Auto iebraukšanu šajā zonā ieteicams regulēt ar zīmes un caurlaižu palīdzību. Slīpajās vietās blakus celiņam var paredzēt laukameņu grupas ūdens novadīšanai.

Baznīcas un muzeja apkārtnes zonā vēlams lietot tikai akmens segumu vai klinkera bruģakmeni, izvairoties no betona bruģakmens un asfalta. Šāda materiālu izvēle piešķirs teritorijai papildus vērtību un radīs senatnīgu noskaņu. No akmens bruģa var izmantot šķeltu gaiši pelēku vai raibu regulāras formas bruģi vai arī kombinēt dažādus akmens izmērus. Var lietot arī neregulāras formas Latvijas laukamens bruģi. Arī klinkers ir stilistiski piemērots šai zonai, vislabāk iederēsies pelēcīgi zemes toņi vai klusināts sarkanbrūnais klinkers. Nevajadzētu lietot koši sarkano klinkera toni.

Koka laipas ieteicams veidot gar Daugavas krastu pie pilsdrupām, kā arī gar Rumbiņas krastu līdz Rumbiņas ūdenskritumam vietās, kur gruntī nav iespējams veidot grants celiņus.

Koka laipas ir saudzīgs veids kā ierīkot celiņu zonās, kur daudz koku sakņu un stāvas nogāzes. Tādējādi tiek mazāk nomīdītas kokus saknes, zemsedze un traucētas kukaiņu sugas. Koka laipas veidojamas 1,5-2m platas ar paplatinājumiem atsevišķās vietās, kur var izvietot solus sēdēšanai. Koka laipai drošības nolūkos gar upes krastu veidojama marga. Lai nodrošinātu koka laipu ilgāku ekspluatāciju, ieteicams laipu konstrukciju veidot uz metāla skrūvpāļiem.

Ieteicamo segumu tipi celiņiem:

- Grants segums ar kaltā akmens bruģa apmalēm;
- Grants segums ar kaltā akmens bruģa joslām, ko izmanto lietus ūdens savākšanai un novadīšanai;
- Granīta bruģakmens, pelēks vai daudzkrāsains /vai klinkera bruģis, zemes toņu gamma;
- Asfalta segums, esošs;
- Grants segums bez apmalēm;
- Grants segums ar koka apmalēm;
- Granīta šķembu segums;
- Betona bruģakmens, esošs;
- Koka laipas (vietās, kur nav iespējams vai ieteicams veidot celiņu gruntī).

5.2.2. Kāpnes

Jaunas kāpnes veidojamas pārsvarā stāvās nogāzēs. Ieteicams veidot koka brusu konstrukcijas kāpnes, ko var vieglāk pakļaut mainīgā reljefa formai, iegriezt nepieciešamajā leņķī. Brusu pakāpienus var pildīt ar šķembām, ganti vai granīta bruģakmeni. Šāda tipa kāpnes organiski iekļaujas ainavā. Nepieciešams demontēt esošās metāla kāpnes uz stadionu. To vietā veidojami koka brusu pakāpieni blakus esošajām kāpnēm. Saglabājamas esošās akmens kāpnes pie senā muižas mūra tilta. Laika gaitā ieteicams nomainīt metāla konstrukcijas kāpnes uz Mīlestības kalniņu pret koka vai gulšņu konstrukcijas kāpnēm.

5.2.3. Soli, lapenes, velo novietnes, atkritumu urnas

Visā apkaimes teritorijā nepieciešams izvietot vienota dizaina soliņus. Solus ieteicams izraudzīties no ražotāja kataloga vienā tonī. Ieteicams izvietot solus ar un bez atzveltnes celiņu malās 1m platās kabatās. Papildus klasiskiem soliņiem ar atzveltni atsevišķās vietās uz koka laipām, Skulptūru dārzā un pie ugunsкура vietām var izvietot masīvus koka skaldņus, imprignētus dabiskā koka tonī. Piknika galdi ievietojami zonā blakus autostāvvietai.

Solu veidi:

- Soli ar atzveltni, rūpnieciski ražoti, izvēlēti no kataloga vai ražoti pēc individuāla pasūtījuma;
- Soli bez atzveltnes;
- Masīvi koka skaldņi;
- Piknika galdi.

Teritorijā izvietojamas mūsdienīgas, kvalitatīvas rūpnieciski ražotas vai pēc individuāla pasūtījuma izgatavotas atkritumu urnas. Tradicionāli atkritumu urnas izvieto blakus soliem, taču tās var novietot arī netālu no mezglu punktiem pie celiņu krustojumiem u.c. Tā kā atsevišķas zonas paredzētas suņu pastaigām, vēlams izvietot arī suņu ekskrementiem paredzētas atkritumu urnas. Pie autostāvvietas un dzīvojamās apbūves pagalmā paredzami arī lieli atkritumu konteineri, tiem veidojams dekoratīvs koka nožogojums.

Papildus esošajai velo novietnei autostāvlaukumā ieteicams izveidot jaunas novietnes Rumbiņas uzpludinājuma zonā, kā arī Skulptūru dārzā.

Mīlestības kalniņā esošo lapeni ar šupolēm būtu ieteicams nomainīt pret romantiskāku un parka videi piemērotāku koka konstrukcijas lapeni ar šūplēm, to noaudzējot ar vītenaugiem - balto mežvīteni vai vītenšausserdi. Segumam zem lapenes izmantot granti vai granīta bruģakmeni.

5.2.4. Apgaismojums

Tā kā dendroloģisko stādījumu un Lāčplēša apkaimes teritorijā ir daudz vecu koku, kā arī tā arodas tuvu Daugavai, šī, iespējams ir nozīmīga sikspārņu barošanās vieta. Vairākas sikspārņu sugas ir jutīgas pret mākslīgo apgaismojumu naktī – tie izvairās no apgaismotajām platībām, kā arī samazinās nakstauriņu blīvums apkārtnē, jo tie lido uz apgaismojumu un daļa tauriņu iet bojā. Lai mazinātu apgaismojuma negatīvo ietekmi uz sikspārņu sugu populācijām, jāņem vērā šādi apgaismojuma izvēles kritēriji:

- Apgaismojums vērsts uz leju, celiņa virzienā;
- Stabu izvietojums rets, vidēji 50 attālumā vieno no otra;
- Laternu vēlmais augstums – 3-4m;
- Ūdens tuvumā izmantojamas lampas ar siltu dzeltenī - oranžu gaismas spektru;
- Pēc iespējas izmantojami gaismas un kustības sensori.

Apgaismojumu elementu dizains vēlams lakonisks un mūsdienīgs, arī vēsturisko būvju tuvumā. Saglabājami prožektoru baznīcas gaismošanai. Visā teritorijā lietojams vienots apgaismojuma elementu dizains.

Apgaismojuma veidi

- Prožektoru baznīcas un pilsdrupu izgaismošanai;
- Karoga apgaismojums;
- Laternas parka teritorijas izgaismošanai 3-4m augstas.

5.2.5. Norobežojums

Teritorijā būtisks labiekārtojuma elements ir margas, barjeras un norobežojoši elementi. Gar Daugavas stāvkraustu vietās, kur piekļūst cilvēks, lietojams masīvs koka baļķu norobežojums. Koka laipai stāvās nogāzes pusē veidojama koka dēļu margas. Koka margas nepieciešama arī daļai jaunveidojamo kāpņu. Skatu platformai pie pilsdrupām veidojama koka un metāla konstrukcijas margas ar trosēm, lai tādējādi netiktu aizsegts skats uz Daugavu.

Norobežojuma veidi:

- Norobežojums gar Daugavas stāvkraustu vietās, kur var piekļūst cilvēks;
- Koka laipas margas Daugavas un Rumbiņas krasta nogāzes pusē;
- Piestātnes margas;
- Skatu platformas pie pilsdrupām margas;
- Kāpņu margas.

5.2.6. Tilti

Mūrētais akmens tilts, kas saglabājies no muižas laikiem, ir vēl viena Lielvārdes parka kultūrvēsturiska vērtība. Tiltam nepieciešama rekonstrukcija, iztīrot tilta apakšu no būvgružiem un zemes slāņa tā, lai pa tilta apakšu varētu brīvi iziet cilvēks. Skatoties uz 20. gs. sākuma fotogrāfijām (sk.attēlu Nr.16), redzams, ka zem tilta iet celiņš. Tiltas nogāzes ir apstādītas ar augiem, bet pats tilts vietām noaudzēts ar vītenaugiem, visticamāk, mežvīnu. Šādu tilta veidolu būtu ieteicams atjaunot. Attīrot patilti, pavērtos skats uz Daugavu, kā arī ieteicams attīrīt skatu līnijas uz Daugavu no tilta. Pirms rekonstrukcijas vēlams pieaicināt vēsturisko būvju restaurācijas ekspertu un ceļu būvinženeri. Par prototipu tilta atjaunošanai var kalpot citu Latvijas muižu tiltu piemēri, kā arī šī paša tilta 20. gadsimta fotogrāfija/as.

Tilti pie Rumbiņas ūdenskrituma kopā ar skatu platformu veido vienotu ansambli, tādēļ to rekonstrukcija jārisina saskaņoti. Esošais mūrs tilts pār Rumbiņu rekonstruējams, uzstādāma vienkārša dizaina metāla margas antracīta krāsā. Mūra tiltam lietojama vienkārša metāla margas, kas var turpināties līdz skatu platformai. Mazais tilts par Rumbiņu, ko veido betona plāksne, demontējams, tā vietā uzstādāms neliels koka tiltiņš vai metāla/koka konstrukcijas tilts. Jaunā koka tiltiņa margas jāsavieno ar skatu platformas koka margu.

Rumbiņas upes nogāze ir pateicīga vieta iekārtā trošu tilta veidošanai. Iekārtais tilts plānots kā daļa no Rumbiņas dabas takas maršruta.

5.2.7. Skatu platforma "Lāčplēša cīņa ar tumšo bruņinieku"

Eposs par Lāčplēsi Lielvārdes parka ārtelpā jau iedzīvināts skulptūru tēlos, sajūtams Lāčplēša gultā un Spīdolas bluķī, bet vietā, kur notiek izšķirošā cīņa ar Tumšo bruņinieku iederētos pārkares tipa skatu platforma. Lai veicinātu asas izjūtas un simboliski parādītu kaujas skarbumu, platformas galā veidojams sašaurinājums, bet pati platforma - zobena formā kā cīņas simbols. Platformai iespējami dažādi risinājumi, taču visiespaidīgākā tā būtu, jā atrastos virs ūdens līnijas. Skatu platformai iespējams arī tradicionāls risinājums, neveidojot pārkari virs Daugavas, bet gan noslēdzot to līdz ar stāvkresta malu pietiekamā distancē.

5.2.8. Informācijas zīmes

Informācijas zīmes ir viens no svarīgākajiem izglītojoša parka labiekārtojuma elementiem gan saturiski, gan vizuāli. Lielvārdes parkam ieteicams savs vienots informācijas zīmju dizains. Ieteicams izmantot vienojošu krāsu gammu, kas var būt neatkarīga no kopējās pilsētas zīmju sistēmas. Lielvārdes parks ir pilsētas daļa, tomēr arī pietiekami neatkarīga vienība, lai lietotu savu iekšējo info zīmju sistēmu. Visiem zīmju veidiem jābūt vienotiem, lai netiktu saraibināta kopaina. Info zīmēm ieteicams izvēlēties mūsdienīgu, lakonisku dizainu. Parkam noderētu savs simbols vai logo. Kā materiālu var izmantot arī rūsinātu metālu.

5.2.9. Elementi bērniem

Viena no Lielvārdes parka šķautnēm, ka attīstāma rekonstrukcijas projektā ir izglītošana - ne tikai par kultūrvēsturi un literatūru, bet arī par dabas vērtībām, kas sastopamas parka teritorijā, tādēļ sugu atradnes vietās izvietojami bērniem saprotami interaktīvi info stendi par konkrēto augu, kukaiņu un putnu sugu. Lielisks rotaļu elements ir vecs liels zarains koks, vislabāk, ja tas nocirsts turpat parka teritorijā kopšanas nolūkos.

Rotaļu elementi bērniem:

- Liels, vecs, nogāzts zarains koks;
- Interaktīvi info stendi;
- Kukaiņu māja.

5.2.9.1. Laivu piestātne un krasta stiprinājums

Esošā laivu piestātne Daugavas krastā ir estētiski nepievilcīga, arī izpildījuma ziņā novecojusi. Apsverama iespēja par pontonu tipa piestātnes izveidi ar koka kāpnēm. Mūsdienu pontonu konstrukcijas laipas nav sezonālas, tās var atrasties ūdenī visu gadu. Piestātnei vēlamas margas.

Vēlama Daugavas krasta stiprināšana ar liela izmēra laukakmeņiem (0,4-1,2m) posmā no laivu piestātnes līdz Rumbiņas ietekai. Stiprināšana nepieciešama arī nelielā posmā otrajā krasta piekļuves vietā (mūra tilta gravas lejasdaļā).

5.3. Dabas vērtību apsaimniekošana

Šobrīd aizliegtās un atļautās darbības dendroloģisko stādījumu teritorijā definē MK noteikumu Nr. 264 *"Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi"* 8.2 un 8.3. nodaļa [8].

Lielvārdes parkā un Lāčplēša apkaimē sastopamās īpaši aizsargājamās sugas ir atkarīgas no vecu, dobumainu, bet labi izgaismotu koku klātbūtnes parkā. Īpaši nozīmīga ir lapkoku praulgrauža dzīvotņu saglabāšana, šīs sugas aizsardzība ir nozīmīga starptautiskā līmenī.

Dabas vērtību apsaimniekošanai vēlams ievērot šādas prasības:

- Lai nozāgētu vai novāktu nogāzušos koku, kas ir aizsargājamas sugas dzīvotne, nepieciešams saņemt Dabas aizsardzības pārvaldes atļauju. Dabas aizsardzības pārvalde, izsniedzot atļauju, dod norādījumus attiecībā uz sugas saglabāšanu. Koki, kas ir nozīmīgas dzīvotnes īpaši aizsargājamām sugām, vai arī tie ir strukturāli piemēroti kā šādu sugu dzīvesvieta, atzīmēti SIA LABIE KOKI eksperti koku novērtējumā ar speciālu piktogrammu (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr.4).
- Parkā jā saglabā veci, dobumaini lapu koki. Ja koks kļūst bīstams, pirms tā nozāgēšanas, jāizvērtē, vai bīstamību nav iespējams novērst, sakopjot koka vainagu un ierīkojot statiskās vai dinamiskās vainaga drošināšanas sistēmas;
- Parkā saglabājami vidēja vecuma un jauni lapu koki, un, ja nepieciešams, ierīkojami jauni lapu koku stādījumi. Šie koki nodrošinās dzīvotnes pēctecību un nodrošinās lapkoku praulgrauža populācijas tālāku attīstību nākotnē. Vēlama jaunu koku vainagu veidošana, lai vēlāk pieauguša koka vainags būtu sabalansēts, nodrošinot koka ilgmūžību;
- Ierīkojot jaunus stādījumus, vēlams izvēlēties ilgmūžīgas vietējās lapu koku sugas: parasto kļavu, parasto ozolu, parasto liepu;
- Lapkoku praulgrauža attīstībai nepieciešami veci lapu koki ar plašu dobumu (~ 300 l praulu), kas ir saules apspīdēti, tādēļ veicama veco parka koku izgaismošana, likvidējot aizaugumu ar krūmiem un neierīkojot krūmu stādījumus tiešā vecu koku tuvumā;
- Parkā vēlams saglabāt ziedošus krūmus (piemēram, rozes, klinšrozītes, filadelfus u.c.), vai, ja tādu nav, ierīkot jaunus ziedošu krūmu stādījumus, jo lapkoku praulgraužu pieaugušie īpatņi barojas ar nekāru.
- Lai nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības statusu īpaši aizsargājamām ķērpju sugām, būtiski ir nemainīt mikroklimatiskos apstākļus to koku tuvumā, uz kuriem šie ķērpji

sastopami, t.i. nav pieļaujama blīvu stādījumu ierīkošana, strauja apkārtējo koku izciršana.

- Lai veicinātu saglabājamo koku ilgmūžību, ierīkojot jaunu infrastruktūru, rakšanas darbi sakņu zonā jāveic ar rokām vai iespējami mazāku tehniku, saudzējot koku saknes. Nepieciešams ievērot koku minimālo sakņu aizsardzības zonu, ko var aprēķināt stumbra diametru reizinot ar 10.
- Vecu koku, tajā skaitā dižkoku ilgmūžības veicināšanai, vēlams veikt vainaga sakopšanas darbus, šādi palielinot koku stabilitāti un noturību vējā. Lielu dimensiju sausus zarus vēlams īsināt, atstājot stumbeni, kas var kalpot par mājvietu retām sugām, piemēram, dzeņiem. Kopšanas darbi veicami tajās teritorijas zonās, kur paredzama intensīva apmeklētāju plūsma. Maz apmeklētās vietās koku kopšana nav nepieciešama.
- Lai nodrošinātu aizsardzību ES nozīmes meža biotopam 9180 *Nogāžu un gravu meži* (sk. Pielikuma Nr.1 Pielikumu Nr.1), vēlams biotopa teritoriju atstāt netraucētai attīstībai. Biotopā nav pieļaujama esošās un no jauna radušās mirušās koksnes aizvākšana. Par biotopa labvēlīgu aizsardzības stāvokli liecina ne tikai biotopam raksturīgā zemsedzes veģetācija mozaīkveida struktūrā, bet arī dabisku meža struktūru klātbūtne (sausokņi, kritalas, dzeņu sakalti koki, lielu dimensiju veci koki, veci lazdu puduri utt.). Ja biotopā nepieciešams ierīkot tūrisma infrastruktūru, piemēram, celiņus, kāpnes, to izveidē vēlams lietot dabas materiālus: celiņu no dabiskā grunts seguma vai šķeldas, kāpnes no koka utt. Infrastruktūras izvietojums jāplāno tā, lai nebūtu jāizcērt veci lapu koki vai jāveic rakšanas darbi koku sakņu zonā. Ja pāri celiņam nogāžas koks, to celiņa platumā sazāgē gabalos un traucējošo gabalu novieto turpat biotopā blakus celiņam. Lai neapdraudētu biotopam raksturīgo veģetāciju, jāveic invazīvo sugu apkarošanas darbi, puķu spriganes pļaujot vai izraujot vasaras pirmajā pusē, neļaujot tām nogatavināt sēklas.
- Visā parka un apkaimes teritorijā svarīgi apkarot potenciāli invazīvās sugas, piemēram, puķu sprigani. Nekonrolēta šī augs izplatīšanās var novest pie plašām, monodominantām sprigaņu audzēm, kam nav ne estētiskās, ne dabas daudzveidības vērtības - tās apdraud vietējo, reto un aizsargājamo sugu pastāvēšanu, kā arī degradē ainavu.
- Lai veicinātu labākus apstākļus biodaudzveidības attīstībai Lielvārdes parkā un Lāčplēša apkaimē, ir iespējams veikt apsaimniekošanas pasākumus, atjaunojot dabiskos biotopus. Bijušā stadiona teritorijā ir iespējams atjaunot jeb no jauna radīt bioloģiski vērtīgu zālāju (sk. F zonu perspektīvajā funkcionālajā zonējuma, Pielikums Nr.10). Lai to paveiktu, nepieciešams samazināt augsnes auglību, kā arī piesēt bioloģiski vērtīgu zālāju sēklas vai siena smalkumus. Konkrētus zālāju atjaunošanas pasākumus vēlams plānot saskaņā ar aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīniju 3. sējumu "*Dabiskās pļavas un ganības*" [33]. Dabisku zālāju atjaunošanas rezultātā liela pļavu augu daudzveidība piesaistīs kukaiņus, kas savukārt ir parkā dzīvojošo

putnu un sikspārņu barības bāze. Zālāja atjaunošanās gaitā būtiski reizi vai vairākas reizes sezonā pļaut un savākt nopļauto zāli.

- Rumbiņas uzpludinājums, kas tuvāk daudzdzīvokļu mājām, jāattīra no atkritumiem un krūmiem, jānovērš turpmāka piesārņojoša darbība. Attīrīta ūdenstilpne dos iespēju tur mitināties plašākam ūdensaugu un ūdens dzīvnieku sugu skaitam, kā arī tiks novērsta turpmāka vides piesārņošana. Veicot uzpludinājuma attīrīšanas darbus, vietai tiks paaugstināts ainaviskums. Atkritumu savākšana nepieciešama arī Rumbiņas ūdenskrituma apkaimē un posmā starp ūdenskritumu un uzpludinājumu.
- Putnu sugām, kas ligzdo un zemes un krūmos, nepieciešams nodrošināt atsevišķus krūmu pudurus un nepļautus zāles laukumus.
- Pie ieejām teritorijā nepieciešams izvietot standus ar informāciju par parku un tā struktūras nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā.

5.4. Koku un krūmu kopšana, skatu veidošana

Koku un krūmu kopšana dendroloģisko stādījumu un Lāčplēša apkaimes teritorijā veicama saskaņā ar koku inventarizāciju un novērtējumu (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr. 4), kā arī koku kopšanas un skatu veidošanas plānu (sk. Pielikumu Nr. 13).

Valsts nozīmes dižkokus un ekoloģiski vērtīgos kokus ieteicams marķēt ar informatīvām zīmēm. Valsts nozīmes dižkoku marķēšanas kārtību nosaka MK noteikumi Nr. 264 1. pielikums, bet ekoloģiski vērtīgo koku marķēšana nav likumiski noteikta, - tā ir rekomendējoša un ieteicama izglītojošos nolūkos. Ekoloģiski vērtīgo koku informatīvās zīmes izplata uzņēmums *SIA Labie Koki* [8].

Teritorijas koku kopšana veicama pēc koku inventarizācijā (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr. 4) norādītajām prioritātēm un novērtējuma tabulā aprakstītajiem ieteikumiem. Vispirms cērtami un sakopjami A! prioritātes koki, pēc tam attiecīgi A, B un C prioritāšu koki. Projekta teritorijā paredzēto koku ciršana veicama saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 309 "*Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža*" un Lielvārdes pilsētas 2016. gada 29. jūnija saistošajiem noteikumiem "*Par koku ciršanu ārpus meža Lielvārdes novada administratīvajā teritorijā*" [15, 16].

Koku kopšanas un skatu veidošanas plānā (sk. Pielikumu Nr. 13) atspoguļoti skatu leņķi ar skatu līnijām, kuru robežās nepieciešamu skatu atvēršana, paplašināšana un kopšana, kas ietver tādus koku kopšanas darbus kā vainaga retināšana, pacelšana, zaru īsināšana un vietām koku sējēņu un krūmu izciršana. Atzīmētas arī cērtamās krūmu grupas. Skatu veidošanai nav pieļaujama lielu, vecu, dobumainu koku ciršana. Pie Daugavas krasta baznīcas un muzeja apkārtnē skatu līnijās nepieciešama regulāra nogāzē augošo koku un krūmu galotņu ciršana.

5.5. Zemsedzes kopšana

Lai apkaimes teritorija tiktu efektīvi apsaimniekota, kā arī tiktu respektētas dabas vērtības un saglabāta bioloģiskā daudzveidība, izdalīti pieci dažādi zemsedzes kopšanas tipi (sk. Pielikumu Nr.12) :

- intensīvi kopjams zāliens, pļaujams divreiz mēnesī;
- ekstensīvi kopjama zemsedze, pļaujama divreiz sezonā;
- atjaunojams bioloģiski vērtīgs zālājs, pļaujams vienreiz sezonā;
- aizsargājams biotops – nogāžu un gravu meži, kopšana saskaņā ar ekspertes Maijas Mednes atzinumu Nr. MM102/26 (sk. Pielikumu Nr.1);
- ekstensīvi kopjama grava, sējeņu trimmerēšana vienreiz gadā;
- noganīšana, izmantojot aitas.

Visās celiņa malās zālienu ieteicams regulāri (ne retāk kā 2x mēnesī) pļaut vidēji 1-2m platās joslās atkarībā no apkārtnes reljefa un konkrētās situācijas. Visa parka teritorijā apkarojama invazīvā suga – puķu sprigane.

Bijušajā stadiona teritorijā, kas šobrīd tiek regulāri pļauta, taču praktiski ir neizmantota, pēc ekspertes Maijas Mednes ieteikuma (sk. Pielikumu Nr. 1) rekomendējoši atjaunot bioloģiski vērtīgu zālāju un daļu no teritorijas noganīt. Pļaušana un ganīšana ir vienīgais veids, kā pļavās saglabāt sugu daudzveidību. Bioloģiski vērtīgu zālāju iespējams atjaunot visā stadiona teritorijā, taču apsaimniekošanas metodes var kombinēt – daļu no teritorijas noganot un pļaujot, daļu – tikai pļaujot (sk. zemsedzes kopšanas plānu, Pielikums Nr.12). Ganīšana iespējama no jūnija līdz septembrim. Ņemot vērā teritorijas nelielo platību (2,7 ha) un kultūrvēsturisko kontekstu – no ainavas viedokļa vispiemērotākais dzīvnieks noganīšanai Lāčplēša apkaimē ir aita. Uz vienu hektāru nepieciešami 1,8 dzīvnieki, šajā gadījumā 3-5 aitas, atkarībā no noganāmās teritorijas lieluma [33]. Līdzīgi piemēri, kad publiskas teritorijas tiek apsaimniekotas noganot, var meklēt Jelgavā, kur savvaļas zirgi ganās Lielupes palienes pļavās, Cēsīs aitu ganības ierīkotas Ruckas parkā. Ganāmpulka norobežošanai var lietot dubulto aploku no dēļu žoga un elektriskā gana vai tikai elektrisko ganu. Pie aploka piestiprināmi uzraksti ar aicinājumu nebarot dzīvniekus. Papildus uzstādāmas informatīvas norādes un stends ar drošības norādījumiem (sk. Pielikumu Nr.11).

5.6. Jaunu stādījumu ierīkošana

Jaunu stādījumu ierīkošana dendroloģisko stādījumu un Lāčplēša apkaimes teritorijā nepieciešama bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanai un ainavas estētiskās kvalitātes uzlabošanai.

Lai sugu dzīvotnes saglabātos nākotnē, plānoti vietējo lapu koku – parasto kļavu, parasto ozolu un liepu stādījumi pietiekami izsauļotās vietās parka teritorijā. Lapu praulgrauža dzīvotnes nodrošināšanai nepieciešams paredzēt ziedošu krūmu stādījumus (piemēram, spireju sugas un šķirnes, filadelfu sugas un šķirnes, sausseržus, fizokarpus) konstatēto dzīvotņu tuvumā (sk. Pielikuma Nr.1 Pielikumu Nr.1). Baznīcas un muzeja apkārtnē

pieļaujami dekoratīvi krūmu un ziemciešu stādījumi, atbilstoši kultūrvēsturiskai telpai un jaunajam plānojumam. Ieteicamie dekoratīvie krūmi baznīcas un muzeja apkārtnē:

- Kokveida hortenzijas (*Hydrangea arborescens*);
- Skarainās hortenzijas (*Hydrangea paniculata*);
- Filadelfu sugas un šķirnes (*Philadelphus*);
- Rievotās rozes šķirnes (*Rosa rugosa*);
- Spirejas sugas un šķirnes (*Spiraea*).

Rievotās rozes stādījumos vēlams lietot Dzidras Riekstas selekcionētās šķirnes (piem., 'Ābeļzieds', 'Agnese'), nav ieteicams lietot pamatsugu, kas var izrādīt invazīvu raksturu un izplatīties ārpus plānotās apstādījumu teritorijas.

Skulptūru dārza teritorijā ieteicams saglabāt plašo zāliena lauci, jaunus koku stādījumus paredzot tikai lauces malā. Esošo ziemciešu dobies sortimentu skulptūru dārzā ieteicams pārvietot uz baznīcas un muzeja apkārtnes zonu. Esošo spireju labirintu stādījumu vēlams veidot blīvāku, starp esošajiem augiem papildus iestādot vēl vienu augu. Ņemot vērā vietas mērogu un Daugavas ainavu, teritorijā nav ieteicams plānot plašas dekoratīvo stādījumu zonas, izņemot muzeja un baznīcas apkārtni. Lielāks uzsvars liekams un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, esošo koku kopšanu un jaunu koku stādīšanu (sk. Pielikumu Nr.11).

5.7. Kopšanas darbu apraksts

Kopšanas darbu apraksts izstrādāts plānotajām teritorijas funkcionālajām zonām (sk. Pielikumu Nr.10).

Uz visām teritorijas zonām attiecināms šāds nosacījums:

Lai nozāgētu koku vai novāktu nogāzušos koku dendroloģisko stādījumu teritorijā, nepieciešama Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja.

Apz.	Funkcionālās zonas nosaukums	Plānotie labiekārtošanas un kopšanas darbi
A	Autostāvvietas un piknika zona	- Autostāvvietas paplašinājuma ierīkošana; - Piknika zonas ierīkošana; - Saimniecības ēkas izbūve; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Labiekārtojuma elementu pārvietošana (etnogrāfiskās zīmes pārvietojamas uz etnogrāfisko zīmju dārzu); - Esošo koku kopšana; - Jaunu stādījumu ierīkošana; - Zāliena pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī.
B	Muzeja un baznīcas apkārtnē	- Jauna celiņu tīkla izveide; - Jaunu apstādījumu ierīkošana; - Esošo koku kopšana; - Galotņoto liepu rindas regulāra formēšana; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Skatu līniju tīrīšana;

		- Zāliena pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī.
C	Skulptūru dārzs	- Celiņu tīkla izveide; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Esošo koku kopšana; - Jaunu koku stādīšana zāliena lauces malās, neaizsedzot skatu līnijas; - Esošo stādījumu revīzija; - Skatu līniju tīrīšana; - Zāliena pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī.
D	Izglītojoša dabas taka, pilsdrupu apkārtnē	- Skatu platformas izveide; - Izglītojošas dabas takas ierīkošana; - Koka laipas ierīkošana; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Esošo koku kopšana; - Invazīvo sugu apkarošana (puķu sprigane); - Skatu līniju veidošana; - Jaunu lapu koku stādīšana izsauļotās vietās; - Ziedošu krūmu grupu stādīšana, neaizsedzot skatu līnijas (lapkoku praulgrauža aizsardzībai); - Vecu dobumainu koku saglabāšana, pietiekama izsauļojama nodrošināšana; - Zemsedzes ekstensīva kopšana – pļaušana 2x sezonā; - Ceļa malu pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī.
E	Etnogrāfisko zīmju dārzs	- Celiņu tīkla izveide; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Etnogrāfisko zīmju izvietošana; - Autostāvvietas un velo novietnes izveide; - Esošo koku kopšana; - Esošā paugura nolīdzināšana, apauguma likvidēšana; - Invazīvo sugu apkarošana (puķu sprigane); - Atpūtas, ugunsкура un piknika vietu izveide; - Zāliena ekstensīva kopšana – pļaušana 2x sezonā; - Ceļa malu pļaušana ne retāk ka 2x mēnesī.
F	Bioloģiski vērtīgs zālājs ar aitām	- Bioloģiski vērtīga zālāja atjaunošana (sk. 5.5. nodaļu); - Aitu ganību ierīkošana (sk. 5.5. nodaļu); - Celiņu tīkla izveide; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Invazīvo sugu apkarošana (puķu sprigane); - Zālāja pļaušana pēc noganīšanas 1x sezonā, zāles savākšana; - zemsedzes pļaušana 2x sezonā (ārpus ganībām un bioloģiski vērtīgā zālāja); - Ceļa malu pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī.
G	Grava ar stāvām nogāzēm	- Puķu spriganes apkarošana, nopļaujot vai izraujot vasaras pirmajā pusē pirms nogatavinātas sēklas; - Esošo koku kopšana; - Skatu līniju veidošana; - Celiņu un kāpņu ierīkošana tam paredzētajās vietās; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Ekstensīva kopšana – sējeņu trimmerēšana 1x gadā.
H	Aizsargājams biotops – nogāžu un gravu meži	- Atstāt netraucētai attīstībai – nekopt; - Mirušās koksnes saglabāšana; - Koka brusu vai gulšņu kāpņu ierīkošana; - Koku kopšana tikai skatu veidošanas nolūkos un celiņu malās;

Lielvārdes pilsētas Lāčplēša apkaimes attīstības un apsaimniekošanas plāns. **Pirmā daļa. Aizsargājamo dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" rekonstrukcijas projekts**

		<ul style="list-style-type: none"> - Krūmu apauguma likvidēšana pie Daugavas stāvkrasta lēzenajā daļā, posmveidīgi, lai uzlabotu smilšakmens atsegumu uztveramību. - Puķu spriganes apkarošana, nopļaujot vai izraujot vasaras pirmajā pusē pirms nogatavinātas sēklas.
I	Daugavas stāvkrasts, necaurstaigājams	<ul style="list-style-type: none"> - Koku un krūmu kopšana skatu veidošanas nolūkā nogāzes augšmalā; - Koka barjeras uzstādīšana drošības nolūkos.
J	Rumbiņas dabas taka	<ul style="list-style-type: none"> - Atkritumu aizvākšana; - Dabas takas ierīkošana; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Esošo koku kopšana; - Skatu līniju veidošana; - Iekārtā tilta uzstādīšana; - Ekstensīva kopšana – sējeņu trimmerēšana 1x gadā.
K	Daugavas stāvkrasts, cilvēkiem pieejams	<ul style="list-style-type: none"> - Krasta stiprināšana ar laukameņiem; - Celiņa ierīkošana; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Ugunsкура vietu izveide; - Invazīvo sugu apkarošana (puķu sprigane); - Krūmu apauguma likvidēšana posmveidīgi, lai uzlabotu smilšakmens atsegumu uztveramību; - Trošu pārceltuves uz Dievukalnu ierīkošana; - Ekstensīva kopšana – sējeņu trimmerēšana 1x gadā.
L	Parka buferzona	<ul style="list-style-type: none"> - Jauna celiņu tīkla izveide; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Jaunu koku un krūmu grupu stādīšana; - Esošo koku kopšana; - Ekstensīva zemsedzes kopšana – pļaušana 2x sezonā; - Ceļa malu pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī; - Atsevišķu zonu pļaušana 2x mēnesī.
M	Rumbiņas ūdenskrituma apkārtnē	<ul style="list-style-type: none"> - Atkritumu aizvākšana; - Esošo tiltu rekonstrukcija; - Esošo koku kopšana; - Skatu līniju veidošana; - Jaunu labiekārtojuma elementu uzstādīšana; - Puķu spriganes apkarošana, nopļaujot vai izraujot vasaras pirmajā pusē pirms nogatavinātas sēklas. - Stāvajos krastos ekstensīva kopšana – sējeņu trimmerēšana 1x gadā. - Lēzenajos krastos zāliena pļaušana ne retāk kā 2x mēnesī).
N	Savrupmāju apbūve	<ul style="list-style-type: none"> - Tauvas joslas pieejamības nodrošināšana.
O	Dievukalns	<ul style="list-style-type: none"> - Esošo koku kopšana; - Trošu pārceltuves ierīkošana.

2.Tabula. Funkcionālo zonu labiekārtošanas un kopšanas darbu apraksts.

6. Rekomendācijas rekonstrukcijas projekta ieviešanai dabā

Dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" rekonstrukcijas projekts, kā arī Lāčplēša apkaimes attīstības plānā ietvertā informācija kalpo kā darba uzdevums un vadlīnijas teritorijas labiekārtojuma projekta izstrādei. Labiekārtojuma projektu ieteicams izstrādāt visai Lāčplēša apkaimē kopumā, bet realizāciju dalīt vairākās būvniecības kārtās. Atsevišķām teritorijas vietām, piemēram, skatu platformas izveidei Daugavas krastā iespējams organizēt metu konkursu vai arhitektūras plenēru, tādējādi veicinot oriģinālu arhitektūras risinājumu pielietošanu teritorijas labiekārtojumā.

Ieteicams izvairīties no jaunu mazo arhitektūras formu, vides objektu un labiekārtojuma elementu izvietojuma teritorijā, pirms labiekārtojuma projekta izstrādes, lai vēl vairāk nesaraibinātu esošo kopainu.

Pirms labiekārtojuma projekta izstrādes prioritāri ir sakopt teritorijas kokus, kā arī nozāgēt bīstamos kokus pēc koku novērtējumā un inventarizācijā aprakstītajiem ieteikumiem (sk. Pielikumu Nr.3 un Nr.4). Līdztekus koku kopšanai ieteicama arī skatu veidošana, kas realizējama, vadoties pēc koku kopšanas un skatu veidošanas plāna (sk. Pielikumu Nr. 12).

Teritorijas apsaimniekošanā izmantojams zemsedzes kopšanas un pļaušanas plāns (sk. Pielikumu Nr. 12), kā arī kopšanas darbu apraksts (sk. Tabulu Nr.2).

Dabā realizējamas arī ekspertu Maijas Mednes un Andra Avotiņa dotās norādes teritorijas apsaimniekošanai, īpaši ieteicams izvērtēt iespēju atjaunot bioloģiski vērtīgu zālāju esošā stadiona teritorijā (sk. Pielikumu Nr. 11 un Nr.12).

Bibliogrāfija

1. Bells S., Nikodemus O. (2000). Rokasgrāmata meža ainavas plānošanai un dizainam, Rīga: Valsts Meža dienests, 76 lpp.
2. Briņķis J., Buka O. (2006). Pilsētas un lauku apdzīvoto vietu kompleksu arhitektoniski telpiskā plānošana, Rīga: RTU, Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāte, Arhitektūras un pilsētņēmniecības katedra, 235 lpp.
3. Cinovskis R., Janele I., Skujniece I., Zvirgzds A. (1974). Koki un krūmi Latvijas lauku parkos. Rīga: Zvaigzne, 165 lpp.
4. Janelis I.M. (2010). Latvijas muižu dārzi un parki. Rīga: SIA "Neputns", 304 lpp.
5. Kalniņš M., Priekšlikumi NATURA 2000 teritoriju dibināšanai lapkoku praulgrauža *Osmoderma eremita* (=barnabita) aizsardzībai (2014). Sigulda: Biedrība "Zaļā upe".
6. Melluma A., Leinerte M. (1992). Ainava un cilvēks. Rīga: Avots, 175 lpp.

Normatīvie akti

7. Aizsargjoslu likums (1997). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 56/57 25.februārī. <https://likumi.lv/doc.php?id=42348>, sk. 22.11.2018.
8. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (2010). Latvijas Republikas Ministru kabineta 16. marta noteikumi Nr. 264. Latvijas Vēstnesis, Nr. 50, 30. martā. <https://likumi.lv/doc.php?id=207283> sk. 22.11.2018.
9. Lielvārdes novada ilgtermiņa attīstības stratēģija 2013.-2030. gadam. http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=9964579&Itemid=566, sk. 10.03.2019.
10. Lielvārdes novada attīstības programma 2019.–2025. gadam. http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=5942993&Itemid=1383, sk. 10.03.2019.
11. Lielvārdes novada teritorijas plānojums 2016.-2027. gadam. http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=3917928&Itemid=570, sk. 10.03.2019.
12. Lielvārdes pilsētas apstādījumu koncepcija. http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=8294294&Itemid=1349, sk. 10.03.2010.
13. Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem (2001). Latvijas Republikas Ministru kabineta 20. marta noteikumi Nr. 131. Latvijas Vēstnesis, Nr. 48, 23. martā. <https://likumi.lv/doc.php?id=5773>, sk. 10.09.2018.
14. Noteikumi par īpaši aizsargājamo un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu (2000). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr.396.

- Latvijas Vēstnesis, Nr. 413/417 17. novembrī. <https://likumi.lv/doc.php?id=12821>, sk. 22.11.2018.
15. Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža (2012). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 309. Latvijas Vēstnesis, Nr.70 8.maijā. <https://likumi.lv/doc.php?id=247350>, sk. 22.11.2018.
 16. Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža (2016). Lielvārdes novada domes saistošie noteikumi. <http://www.lielvarde.lv/images/extrainfo/5222058/Nr.15-29.06.2016.Koku%20cir%C5%A1anas%20saisto%C5%A1ie%20noteikumi.pdf>, sk. 22.11.2018.
 17. Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu (2013). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 940. Latvijas Vēstnesis, Nr. 203 28.decembrī. <https://likumi.lv/doc.php?id=253746>, sk. 27.11.2018.
 18. Noteikumi par preventīvajiem un sanācijas pasākumiem un kārtību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas (2007). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 281. Latvijas Vēstnesis, Nr. 78 16. maijā. <https://likumi.lv/ta/id/157197>, sk. 22.11.2018.
 19. Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu (2003). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 474. Latvijas Vēstnesis, Nr.118. 29. augustā. <https://likumi.lv/doc.php?id=78458>, sk. 12.11.2018.
 20. Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu (2017). Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 350. Latvijas Vēstnesis, Nr. 126. 27. jūnijā. <https://likumi.lv/ta/id/291790-noteikumi-par-ipasi-aizsargajamo-biotopu-veidu-sarakstu>, sk. 12.11.2018.
 21. Par 1979. gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību (1996). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.1/2, 1997. gada 3.janvārī. http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=8294294&Itemid=1349, sk. 22.11.2018.
 22. Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību (1995). Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.137, 8.septembrī. <https://likumi.lv/doc.php?id=36679>, sk. 22.11.2018.
 23. Par 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (2002). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.64 26.aprīlī <https://likumi.lv/doc.php?id=61586>, sk. 22.11.2018.

24. Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (1992). Eiropas Padomes Direktīvas 92/43/EEK. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>, sk. 10.12.2018.
25. Par Eiropas ainavu konvenciju (2007). Latvijas Republikas Saeimas likumi. Latvijas Vēstnesis, Nr.63 18.aprīlī. <https://likumi.lv/doc.php?id=156001>, sk. 10.12.2018.
26. Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (1993). Latvijas Republikas Augstākās Padomes likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.5 25. martā. <https://likumi.lv/doc.php?id=59994>, sk. 10.12.2018.
27. Par pašvaldībām (1994). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 61. 24. maijā. <https://likumi.lv/doc.php?id=57255>, sk. 10.12.2018.
28. Par savvaļas putnu aizsardzību (2009). Eiropas Padomes Direktīva 2009/147/EK <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>, sk. 10.12.2018.
29. Par Konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (1997). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.58/59 26.februārī. <https://likumi.lv/doc.php?id=42381>, sk. 23.11.2018.
30. Sugu un biotopu aizsardzības likums (2000). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 121/122 5.aprīlī. <https://likumi.lv/doc.php?id=3941>, sk. 10.12.2018.
31. Teritorijas attīstības plānošanas likums (2011). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis Nr.173 2. novembrī. <https://likumi.lv/doc.php?id=238807>, sk. 10.12.2018.
32. Vides aizsardzības likums (2006). Latvijas Republikas Saeimas likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 183. 15.novembrī. <https://likumi.lv/doc.php?id=147917>, sk. 10.12.2018.

Timekļa vietas

33. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 3sējums. Dabiskās pļavas un ganības. https://nat-programme.daba.gov.lv/public/lat/publikacijas_un_dokumenti/#vadlinijas, sk. 22.11.2018.
34. Kadastrs.lv. Karšu pārliūks. <https://www.kadastrs.lv/>, sk. 10.09.2018.
35. Lapkoku praulgrauzis. Sabiedriskā monitoringa rokasgrāmata. https://daba.gov.lv/upload/File/DOC/SabM_R_07_LapkokuPraulgr.pdf, sk. 22.11.2018.
36. Latvijas pilskalni. <https://www.latvijas-pilskalni.lv/lielvardes-dievukalns/>, sk. 05.02.2019.
37. Ozols. Dabas datu pārvaldības sistēma. Dabas aizsardzības pārvalde. <http://ozols.daba.gov.lv/pub/>, sk. 22.08.2018.

38. Zudusī Latvija.
<https://zudusilatvija.lv/lv/objects/search/cc3437d897e09fd35f3d34bf8d4ea210/>, sk.13.02.2019.
39. Vikipēdija. Lielvārdes vēsture.
https://lv.wikipedia.org/wiki/Lielv%C4%81rdes_v%C4%93sture, sk. 22.08.2018.
40. Vikipēdija. Lielvārdes pils. https://lv.wikipedia.org/wiki/Lielv%C4%81rdes_pils, sk. 22.08.2018.
41. Vikipēdija. Lielvārdes muiža.
https://lv.wikipedia.org/wiki/Lielv%C4%81rdes_mui%C5%BEa, sk. 22.08.2018.
42. Vikipēdija. Lielvārdes luterāņu baznīca.
https://lv.wikipedia.org/wiki/Lielv%C4%81rdes_luter%C4%81%C5%86u_bazn%C4%ABca, sk. 22.08.2018.
43. Lielvārde.lv. <http://lielvarde.lv/>, sk. 03.04. 2019.
44. Ainavu dārgumi. <https://ainavudargumi.lv/>, sk. 03.04.2019.
45. Dabas aizsardzības pārvalde. ĪADT vienotais stils.
https://www.daba.gov.lv/public/lat/dabas_aizsardzibas_plani/iadt/iadtvienotais_stils/, sk. 19.08.2019.

Attēlu saraksts

1. Attēls. Dendroloģisko stādījumu "Lielvārdes parks" shēma. *MK noteikumi Nr.131 "Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskiem stādījumiem"*.
2. Attēls. Dendroloģiskos stādījumus veidojošās zemes vienības un to piederība. *Autoru veidota shēma pēc tīmekļa vietnes kadastrs.lv datiem.*
3. Attēls. Dievukalns pirms krasta stiprināšanas. *Tīmekļa vietne lielvarde.lv.*
4. Attēls. Dievukalns pēc krasta stiprināšanas 2014.g. *Tīmekļa vietne lielvarde.lv.*
5. Attēls. Pilsdrupas 20.gs. sākumā. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
6. Attēls. Pilsdrupas 20.gs. sākumā. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
7. Attēls. Pilsdrupas 2018.gada jūlijā. *Autoru fotofiksācija.*
8. Attēls. Pilsdrupas 2018.gada jūlijā. *Autoru fotofiksācija.*
9. Attēls. Lielvārdes bruņinieku pilsdrupas un Lielvārdes muižas kungu māja 1792. gadā (Broces kolekcija). *Tīmekļa vietne lv.wikipedia.org.*
10. Attēls. Lielvārde (Broces kolekcija, 1792). *Tīmekļa vietne lv.wikipedia.org.*

11. Attēls. Lielvārdes muižas komplekss no Broces kolekcijas. *Tīmekļa vietne howlingpixel.com.*
12. Attēls. Pils Z fasāde, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
13. Attēls. Pils Z fasāde, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
14. Attēls. Pils D fasāde ar terasi un stādījumiem, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
15. Attēls. Terasē ar skatu uz Daugavu, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
16. Attēls. Pils Z fasāde ar tiltu pār aizsargrāvi, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
17. Attēls. Skats uz pili, baznīcu no Daugavas otra krasta. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
18. Attēls. Skats uz pili un baznīcu no Daugavas otra krasta. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
19. Attēls. skats no pils D terases uz Daugavu, 20.gs.sāk. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
20. Attēls. Lielvārdes baznīca 20.gs. sākumā, pirms I Pasaules kara. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
21. Attēls. Atjaunotā baznīca 1934.g. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
22. Attēls. Nopostītās muižas dzīvojamās ēkas drupas 20.gadsimta trīsdesmitie gadi. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
23. Attēls. Nopostītās muižas dzīvojamās ēkas drupas 20.gadsimta trīsdesmitie gadi. *Tīmekļa vietne zudusilatvija.lv.*
24. Attēls. Skulptūru dārzs, kādreizējā muižas dzīvojamās ēkas atrašanās vieta 2018.g. *Autoru fotofiksācija.*
25. Attēls. Inventarizēto koku teritorija, tematiskā plānojuma un dendroloģisko stādījumu robežas. *Autoru veidota shēma pēc tīmekļa vietnes kadastrs.lv datiem.*

Pielikumi